

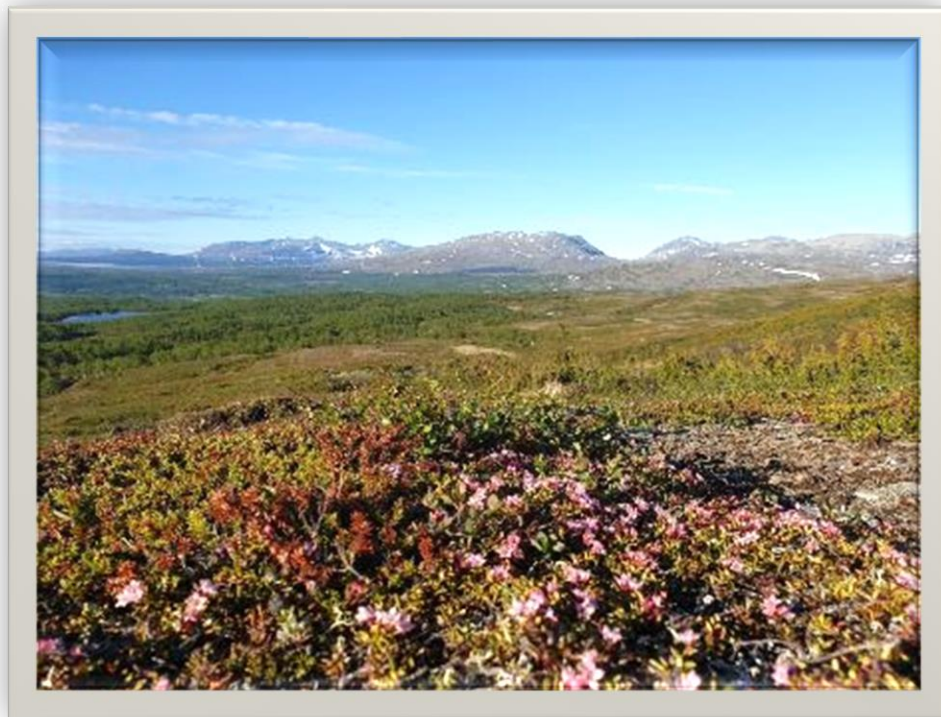
Verneområdestyret
for Skardsfjella og
Hyllingsdalen

Besøksstrategi

Besøksstrategi

Skardsfjella og Hyllingsdalen
landskapsvernområde med Viglåa, Litlrien,
Tjerråøyen, Djuptjønnen og Finnfloen
naturreservater.

Høringsdokument oktober 2022.

«VELKOMMEN TIL SKARDSFJELLA OG HYLLINGSDALEN – MED RESPEKT FOR NATUREN,
KULTURLANDSKAPET OG DEN SAMISKE REINDRIFTA»

Besøksstrategi

Innhold

1. Innledning.....	3
1.1. Formål	5
1.2 Rammeverk.....	6
1.2.1 Verneformål og forvaltningsmål.....	6
1.2.2 Andre styrende forhold / faktorer.....	7
1.3 Merkevarerstrategien for Norges nasjonalparker	8
2. Kunnskapsgrunnlaget	10
2.1 Sårbare naturverdier	10
2.1.1 Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde	10
2.2 Sårbarhet samisk reindrift i forhold til ferdsel	18
2.3 Sårbarhet kulturminner	20
2.4 Reiselivet	22
2.5 Den besøkende.....	25
2.5.1 Ferdselsundersøkelse 2018	25
2.5.2 Resultat ferdselstellere.....	30
2.6 Kunnskap om eksisterende informasjonstiltak	32
2.6.1 Innfallsportene – dagens status	32
2.6.2 Naturveiledning i skolen.....	33
2.6.3 Forvaltningsknutepunktet – utstilling m.v.	33
3. Mål og strategiske grep	35
3.1 Mål med besøksforvaltning.....	35
3.2 Strategiske grep.....	35
3.2.1. Strategi 1: Kanalisering av ferdsel for å ivareta verneverdiene	38
3.2.2 Strategi 2: Hvordan møte nye former for friluftsliv	42
3.2.3 Strategi 3 og 4: Informasjon om verneområdene - bruk av nasjonal merkevare.	43
4. Tiltaksplan.....	47
5. Litteratur/Kunnskapsgrunnlag.....	48

Besøksstrategi

1. Innledning

Besøksstrategi er å lage en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning i verneområdet. Dette for å ivareta naturverdiene og opprettholde grunnlaget for samisk reindrift, samtidig som en skal gi en bedre opplevelse for brukerne, og øke mulighetene for lokal verdiskaping. Besøksstrategien er et vedlegg til forvaltningsplanen, og vil bli rullert når forvaltningsplanen rulleres.

Miljødirektoratet har utarbeidet en veileder for besøksforvaltning i norske verneområder. Veilederen beskriver hvordan forvaltningsmyndigheten kan bruke besøksforvaltning som verktøy i en strategisk og god forvaltning av verneområdene. Definisjonen på besøksforvaltning er:

Å legge til rette for og styre bruken i et verneområde slik at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas

Det er laget en egen merkevarestrategi for norske verneområder som vil bli brukt ved utforming av informasjonsmateriell og tilrettelegging for besøk i og ved verneområdene.

Denne besøksstrategien omfatter Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde, Viglåa, Litlrien, Tjerråøyen, Djuptjønnen og Finnfloen naturreservater.

Verneforskriftene setter begrensninger for etablering av bedrifter inne i området, men næringslivsbedrifter kan bruke verneområdene til verdiskaping som ikke påvirker verneverdiene. De tiltak og eventuelle restriksjoner verneforvaltningen setter i verk inne i verneområdet er for å styre ferdsel utenom sårbare naturverdier, hindre slitasje på vegetasjon og for å ivareta verneverdiene i områdene. Sporløs ferdsel fra de besøkende er et viktig prinsipp.

Figur 1: Oversiktskart over Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde med tilhørende naturreservater

Besøksstrategi

1.1. Formål

Formålet med besøksstrategien er å gjennomføre gode tilretteleggings- og informasjonstiltak for de besøkende, som ivaretar både verneinteressene og interessene for stedegen naturbasert næring. I tillegg skal dette kunne være et positivt bidrag til næringsutvikling i bygdene rundt.

Effekt mål:

Øke kvaliteten på besøksforvaltningen i tilknytning til Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde og naturreservatene.

- Styrke vernet av naturverdiene i alle de berørte verneområdene.
- Ivareta eksisterende naturbasert næringsutøvelse, som reindrift, jakt, fiske og beitenæring.
- Økt bevisstgjøring om verneområdene hos reiselivsbedriftene og den besøkende.
- Økt begeistring og stolthet i lokalmiljøet.
- Ringvirkninger i form av økt verdiskaping i bygdene rundt verneområdene.

I Veilederen for besøksforvaltning i norske verneområder legges følgende definisjoner til grunn:

Besøksforvaltning er å legge til rette for og styre bruken av et verneområde slik at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas.

Besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for verneområdet. Besøksstrategi skal vise hvilke tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn o.l.) som er nødvendig for å balansere verneverdier, besøkende og lokal verdiskaping i et verneområde, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle tre interesser.

Prinsipp: dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelsen av verneverdiene tillegges størst vekt.

Kunnskap om verneverdiene, reiselivsnæringen og de besøkende er et viktig grunnlag for å kunne utarbeide en besøksstrategi. I våre områder har vi også den samiske reindriften som er en viktig stedegen næring og kulturbærer basert på naturgrunnlaget, og som er sårbar for ferdsel og inngrep.

Det foreligger en god del rapporter om naturverdiene utarbeidet i verneprosessene og delvis i ettertid. Det er behov for å samordne kunnskapen sammen med en del lokalkunnskap og få kartfestet dette, slik at en får et bilde av hvilke områder som er mer sårbare enn andre, og til hvilke tider. Dette sammen med mer kunnskap om reindriften behov for ro i tid og rom vil gi premissene for ferdsel og aktivitet i verneområdene.

Besøksstrategi

Videre må en få oversikt over aktuelle reiselivsbedrifter og deres ønsker og behov. Det er like viktig her å legge til rette for det de ønsker, som å formidle til dem hva som ikke er ønskelig i verneområde.

Til sist er det behov for å få bedre oversikt over hvem som besøker verneområdene, hvorfor de gjør det og hva de ønsker. Dette kan gjøres ved brukerundersøkelser som fylles ut av den besøkende på strategiske steder, f.eks. ved mye brukte innfallsporter, stier og overnattingsbedrifter. Det er få merke turiststier i Skardsfjella og Hyllingsdalen slik at det kan være utfordrende å fange opp de som ferdes i området. Stugudal Fjell er en aktiv aktør i forhold til tilrettelegging av friluftslivet med blant annet merking av stier i tilknytning til hyttefeltene på Tydalssiden.

1.2 Rammeverk

Verneområdestyret for Skardsfjella og Hyllingsdalen har forvaltningsansvaret for de aktuelle verneområdene i denne besøksstrategien, og har myndigheten etter verneforskriftene for det enkelte området. Verneforskriftene er i sin tur underlagt Naturmangfoldloven. I tillegg til verneforskriftene er det laget forvaltningsplan for Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde med naturreservatene. Forvaltningsplanen beskriver området og har retningslinjer for hvordan vernebestemmelsene skal praktiseres. Besøksstrategien vil være en del av forvaltningsplanen og gi retningslinjer for tiltak som kan gjennomføres i verneområdene.

1.2.1 Verneformål og forvaltningsmål

Som grunnpilar for besøksforvaltningen ligger verneformålet for det enkelte verneområdet. Det vises her til den enkelte verneforskrift hvor formålet er beskrevet i en egen paragraf. I forvaltningsplanen er det i tillegg gitt mer detaljerte retningslinjer for blant annet ferdsel og reiseliv.

Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde.

§ 2. Formål (fra verneforskriften)

Formålet med Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde er å ta vare på et større naturområde som er relativt lite påvirket av tyngre inngrep, men med det biologiske mangfold som preger landskapet. Den urørte vassdragsnaturen knyttet til Glommas kilder er her av særlig verdi. Fjellbjørkeskogen skal ivaretas som en viktig del av landskapsbildet. Vernet omfatter også verdifulle innslag av kulturlandskap, kulturminner og sammenhengen mellom disse, særlig de tallrike samiske kulturminnene.

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelser gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Ivaretagelse av naturgrunnlaget innenfor landskapsvernområdet er viktig for samisk kultur og næringsutnyttelse. Området skal kunne brukes til reindrift.

Besøksstrategi

Viglåa naturreservat.

§ 2. Formål (fra verneforskriften)

Formålet med fredningen er å bevare et tilnærmet urørt bjørkeskogområde med sitt biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og naturlige økologiske prosesser. Området har også særskilt vitenskapelig betydning som referanseområde og er egenartet i form av at det er et av de mest urskognære bjørkeskogområder i Rørosområdet.

Djuptjønna naturreservat.

§ 2. Formål (fra verneforskriften)

Formålet med fredningen er å bevare et urørt og spesielt våtmarksområde med sitt biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og naturlige økologiske prosesser. Området har også særskilt vitenskapelig betydning som referanseområde og er egenartet i form av at det er et rikt fugleliv knyttet til vann og våtmark.

Tjerråøyan og Litlrien naturreservat.

§ 2. Formål (fra verneforskriften)

Formålet med fredningen er å bevare et urørt og spesielt våtmarksområde med sitt biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og naturlige økologiske prosesser. Området har også særskilt vitenskapelig betydning som referanseområde og er egenartet i form av rik forekomst av eutrofe vierkratt og et rikt fugleliv.

Finnfloen naturreservat.

§ 2. Formål (fra verneforskriften)

Formålet med fredningen er å bevare et stort, variert myrsystem i Rørosregionen, med et rikt plante- og dyreliv.

1.2.2 Andre styrende forhold / faktorer

Grunneiere, den samiske reindriften og rettighetshavere beholder sine rettigheter selv om et område vernes. Dette er viktig å ha med seg i arbeidet med besøksforvaltning. Mange tilretteleggingstiltak krever grunneiers tillatelse før de kan gjennomføres. Oppgradering av en etablert sti er eksempel på tiltak som krever ny godkjennelse fra grunneier.

Eksisterende tilrettelegging som er utført av turistforeningene, lokale turlag, beitebrukere og grunneiere, bør i hovedsak bare endres / omlegges når det er enighet om dette. Dersom et fellestiltak stoppes av en grunneier kan kommunen med bruk av Friluftsløven § 35 bidra til at et fellestiltak likevel kan gjennomføres. Det er likevel en hovedregel at man først forsøker å finne en frivillig basert avtale.

Besøksstrategi

Dersom et tiltak gjennomføres som skjøtselstiltak av forvaltningsmyndigheten faller krav om grunneiers tillatelse bort (NML § 47). Dette kan være både kloppleggingstiltak på sti, omlegging og / eller fjerning av en merket sti.

En del tiltak som kan være aktuelle å gjennomføre i forbindelse med besøksstrategien vil også kreve behandling etter andre lovverk, som plan- og bygningsloven, lov om motorferdsel m.fl.

Det er videre viktig å påpeke at alle de berørte verneområdene som besøksstrategien omfatter ligger innenfor Riast/Hylling reinbeitedistrikt /Gåebrien Sijte. Deler av Essand reinbeitedistrikt/ Saanti Sijte ligger innenfor nordre del av Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde. Dette innebærer at områdene skal kunne brukes til samisk reindrift jf. formålsparagrafene i verneforskriftene.

1.3 Merkevarestrategien for Norges nasjonalparker

Miljødirektoratet har utviklet en egen merkevarestrategi for Norges nasjonalparker - som også inkluderer andre store verneområder.

Merket - en portal - symboliserer en overgang mellom det kultiverte og det naturlige. Portalen kan også tolkes som en ramme, men skal tydelig invitere inn i verneområdene. Det er et nasjonalt mål at verneområdene både skal bevares og oppleves. Portalen skal åpne porten til nye opplevelser, senke terskelen for de besøkende og øke kunnskapen om naturen. Tanken er at vi sammen skal ta vare på det aller fineste vi har - vi skal både ta imot de besøkende og lære de hvordan vi tar vare på naturen. For å greie dette må vi ha en plan for formidling og tilrettelegge for opplevelse og bruk av områder som tåler det.

Merkevaren skal tas i bruk på nye informasjonsplakater, nettsider og skilt, og på etablering eller utvikling av innfallsportene. Ulike innfallsporter har ulik bruk. Ut fra hvor mange som nytter en innfallsport og ønsket framtidig bruk kan vi utvikle innfallsportene etter en følgende inndeling:

1) Utkikkspunkt

Et tydelig utkikkspunkt/opplevelsespunkt med høy grad av tilrettelegging. Utkikkspunktene skal ha tydelige og gjenkjennelige særtrekk fra merkevaren. Det kan være i utforming av infrastruktur som parkering, toaletter, skilt/pyloner, universelt utformede gangstier, kunstnerisk utformede artefakter og/eller landskapsutforming. For at et utkikkspunkt skal oppfylle kvalitetskravene til merket må det være adkomstmulighet og parkering for bil og buss, synlighet fra hovedferdselsåre, tilgang til toaletter med daglig renhold og gode sanitære forhold. Utkikkspunktet bør dessuten ha selvstendige kvaliteter som gjør det til et reisemål i seg selv.

**Verneområdestyret
for Skardsfjella og
Hyllingsdalen**

Besøksstrategi

2) Informasjonspunkt

Informasjonspunkter er enklere utformet enn utkikkspunkt, uten sanitæranlegg etc. Det kan godt ligge sentrumsnært og i tilknytning til annet kommunikasjonspunkt eller sted hvor reisende gjerne oppsøker.

3) Innfallsport - startpunkt

Samme nivå som informasjonspunkt, men dette må være et sted hvor man også kan starte en tur.

Besøksstrategi

2. Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskap om verneverdiene, reiselivsnæringen og brukere er nødvendig for å kunne utarbeide en besøksstrategi. I våre områder har vi også den samiske reindriften som er en viktig stedegen næring og kulturbærer basert på naturgrunnlaget, og som er sårbar for ferdsel og inngrep.

Verneverdiene kan deles i fire kategorier:

- Et større naturområde som er relativt lite påvirket av tyngre tekniske inngrep.
- Det biologiske mangfoldet med økosystemer, arter og bestander
- Kulturminner
- Naturgrunnlaget med tanke på opprettholdelse av samisk kultur og næringsutnyttelse.

Det er gjennomført sårbarhetsvurdering for utvalgte lokaliteter av Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde med tanke på sensitive enheter for vegetasjon, dyreliv og fugl. Dette sammen med tidligere kartleggingsrapporter danner grunnlaget for sårbarhetsvurderinger for dyreliv og vegetasjon i forhold til ferdsel. Jaktfalk og fjellrev er svært viktige arter i området. Fjellreven er karakterisert som sterkt truet (EN) på den norske rødlista og er en prioritert art, mens jaktfalken er vurdert som sårbar i den norske rødlista 2021.

Det er videre gjennomført en sårbarhetskartlegging i forhold til samisk reindrift. Dette gir et bilde av hvilke områder som er sårbare for ferdsel til hvilke tider med tanke på å opprettholde samisk reindrift. Her må det tas hensyn til reinen som dyr og den nomadiske reindriften som er grunnlag for samisk kultur og næringsutøvelse i områdene.

Det er ikke gjennomført egen sårbarhetskartlegging i forhold til beitebruk for sau og storfe. I verneområdene slippes det beitedyr fra Aursund Sankelag og Stugudal beitelag. Det vises her til beitebruksplaner for [Røros kommune](#) og [Tydal kommune](#). Beitedyrnæringene representerer naturbasert næringsutøvelse og er viktige for å unngå gjengroing og opprettholde beitepåvirkete vegetasjonstyper i verneområdene.

Det er gjennomført brukerundersøkelse i området for å få bedre oversikt over hvem som besøker verneområdene, hvorfor de gjør det og hva de ønsker. Dette ble gjennomført av lokalt oppsynspersonell sommeren 2018, mens Nord Universitet og Oslo Economics har gjort analysearbeidet og skrevet rapport. Det ble satt ut svarkasser på 8 steder i nærheten av viktige innfallsporter til landskapsvernområdet. I tillegg er besøkstrykket kartlagt med en automatisk besøksteller, som sammen med brukerundersøkelsen gir et bilde av omfanget med besøkende.

2.1 Sårbare naturverdier

2.1.1 Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde

Sårbarhetsvurdering for dyreliv og vegetasjon Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde er utført av NINA- Norsk institutt for naturforskning i 2019, og studiet er publisert som rapport 1601. Norsk institutt for naturforskning har på oppdrag av Miljødirektoratet, utviklet modeller for

Besøksstrategi

sårbarhetsvurderinger for ferdsel i verneområder. Ferdselen i Skardsfjella er både sommer og vinter konsentrert om noen få stier og oppkjørte scooterløyper. Sårbarhetsvurderingene i denne rapporten omfatter tre lokaliteter med forventet økt ferdsel.

Det ble sett spesifikt på følgende områder:

- Pilegrimsleden mellom Vektarhaugen og riksgrensen
- Ferdselsåren mellom Torsvollen og Vauldalen via Hyddkroken
- Stien i Møsjødalen

Hyddkroken. Foto: Eli C Myrseth

Deler av Øversjøen inkludert Tjerråøyen og Litjrien naturreservat er også befart, og problemstillingen der er knyttet til økt padling (og leirplasser) og potensielt sårbart dyreliv og vegetasjon. Denne lokaliteten ble kun befart fra land i et begrenset område, og er ikke sårbarhetsvurdert.

Konkrete råd fra rapporten vedrørende tilrettelegging for besøkende og videre utvikling:

Det er viktig at forvaltningstiltak og tilrettelegging ivaretar områdetets særpreg og tradisjonell bruk av området.

Besøksstrategi

*Det er en lav andel høypurist-brukere og de besøkende stiller seg positive til mange ulike tiltak og tilrettelegging. Dette gir noen klare fordeler for å kunne styre bruk i områdene. Samtidig er det mange besøkende med tidligere erfaring i området, som det er vanskeligere å endre bruken til. Disse er kjent i området og har gjerne spesielle plasser de vil oppsøke eller steder de ønsker å gå. **Dersom en skal kanalisere ferdsel i området er det hensiktsmessig å styre bruk til utvalgte (korte) rundturer eller turer til attraksjoner, som er noe de besøkende etterspør.** For at dette skal være vellykket kan det blant annet benyttes fysisk tilrettelegging.*

Tilretteleggingen bør likevel ikke være dominerende, men være naturtilpasset og enkel for å ivareta natur- og villmarksopplevelsen. Det kan for eksempel brukes gangbaner og klopplegging av partier, så lenge forvaltningen er flink til å forklare hvorfor tiltakene er gjennomført. Samtidig bør eventuelle tilrettelegging/tiltak ikke være ødeleggende for opplevelsen som de besøkende ønsker, knyttet til stillhet og ro og villmark.

Utvalgte turer kan med fordel utformes slik at de besøkende har mulighet til å finne stille og rolige plasser å være for seg selv langs traseen. Dette vil også være med på å unngå at de besøkende får følelsen av å bli kanalisert i flokk.

*Forvaltningen bør tenke på at et viktig motiv for de besøkende til å bruke området er å føle frihet. **De tiltak som eventuelt iverksettes bør ikke føles som tvang, men være utformet på en slik måte at det blir et naturlig valg for de besøkende.***

For detaljer i sårbarhetsvurderingen vises det til NINA Rapport 1601. Her har vi tatt med utdrag av kapittel 6 som omhandler oppsummering og vurdering av framtidig forvaltning for de tre lokalitetene.

Væktaarhaugan

Det er lange tradisjoner på ferdsel langs denne traseen, og det er en viktig historisk rute for pilegrimer, handelsreisende og for andre. Ferdselen forandrer seg med tiden, og bruken i dag er helt annerledes enn den var for bare noen tiår eller hundreår tilbake. I dag preges lokaliteten av dagsturer for hyttefolk og tilreisende, som enten går turen innover mot riksgrensen eller som går T-merka sti mot Nedalshytta eller hyttefeltet på Nyvollen. Det kommer også opp en del folk på tur fra hyttefeltene ved Nyvollen. Til sammen gjør dette innfallsporten ved Væktaarhaugan til den mest brukte lokaliteten i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde. Selv om fottur dominerer stort sommerstid, er det noen som sykler inn stien og dette er en aktivitet som kan øke framover. Men i første rekke ser vi på denne lokaliteten som en lavterskel tur for mange med hytte i Stugudalen til å komme seg raskt opp på snaufjellet og den er derfor veldig attraktiv. Tilretteleggingen i området er enkel og god og inkluderer parkeringsplass og med tilhørende informasjon, merking, bruer, klopper og annet. Rammen for friluftsliv er å stimulere til enkelt friluftsliv i området. Det er i dag mange spor etter den gamle ferdselsåren, men også nyere spor av økt aktivitet til fots og med sykkel. Dette er en historisk rute som opplagt har hatt mye ferdsel over lang tid, og strekningen inneholder mange og ulike sensitive enheter som gjør dette til en svært sårbar lokalitet. Spesielt i midtre og indre deler av stien er det mange rabber og delvis lange strekninger der stien går langs ryggen med rabbevegetasjon. Det er også store myrområder, spesielt i midtre partier av lokaliteten, som er sensitive for økt ferdsel. Her er det nyere klopplegging på en del

Besøksstrategi

av strekning i den nordlige traséen. Når det gjelder dyrelivet langs stien er det i første rekke store myrpartier med vannspeil i de midtre deler som er sensitivt. Dette er viktige områder for vadefugl.

Ferdselen i denne lokaliteten kan forventes å øke i tida framover, i første rekke på grunn av en svært lett tilgang til høyfjellsområder fra hyttefolket i Stugudalen. Vi anbefaler at forvaltningen rendyrker en hovedsti som markedsføres som pilegrimssti. Det er spesielt utfordringer knyttet til de to stitraséer i den midtre delen (Pilegrimsled nordlig trasé, T-merka sti sørlig trasé), og der den sørlige traséen går spredt i mange stier og tråkk og berører viktige sensitive enheter for dyreliv. Med bakgrunn i vår faglige vurdering vil vi anbefale å legge ned sørlige trasé ved å fjerne merking, og eventuelt lage hindringer eller oppfordre med informasjon til å følge nordlige trasé. Den nordlige traséen er utbedret med klopper, og det er mulighet å etablere en bru over elva der for å øke tilgjengeligheten. Ved å velge den nordlige traséen vil ferdselen unngå mange sensitive enheter for dyreliv og vegetasjon. Samtidig må arbeidet med klopplegging fortsette på den nordlige traséen over våtmarksområdene. Det er mange sensitive enheter videre innover dalen også, men her er det vanskelig å foreslå tiltak. Det kan være et aktuelt tiltak å hindre at terrengsykling øker i disse områdene. Ferdsel i de fuktige områdene fører til slitasje og sykling forsterker dette ved at bruken øker ytterligere. Det er vanskeligere å tilrettelegge for sykkel og for eksempel klopper som det ikke skal sykles på kan forverre situasjonen ytterligere ved at det sykles på sidene. Vi anbefaler at man kanalisere ferdselen til ett stiløp gjennom god merking, klopper og eventuelt etablering av hindringer enkelte steder.

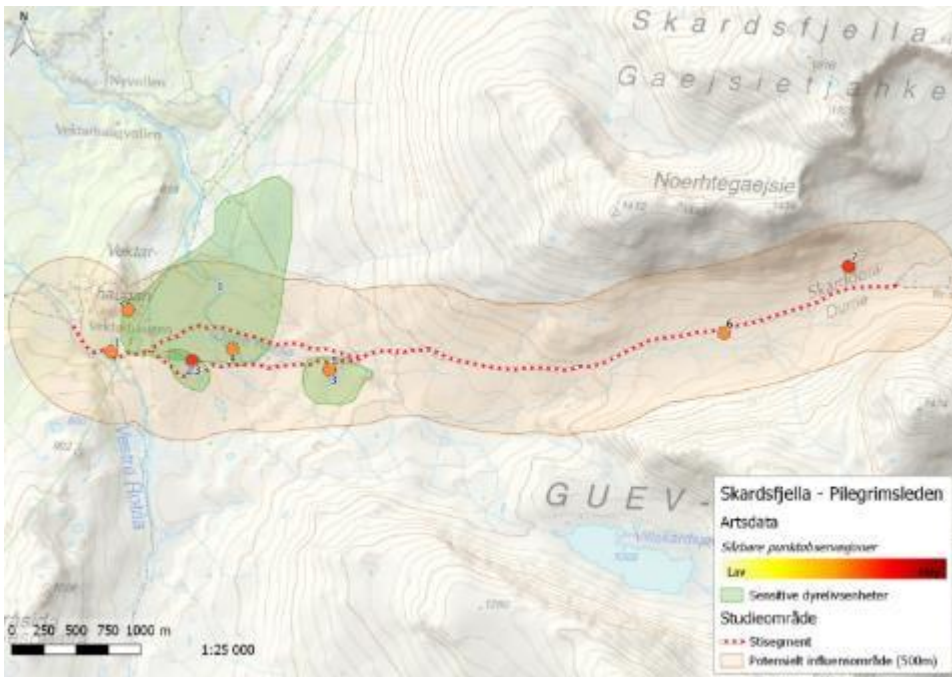
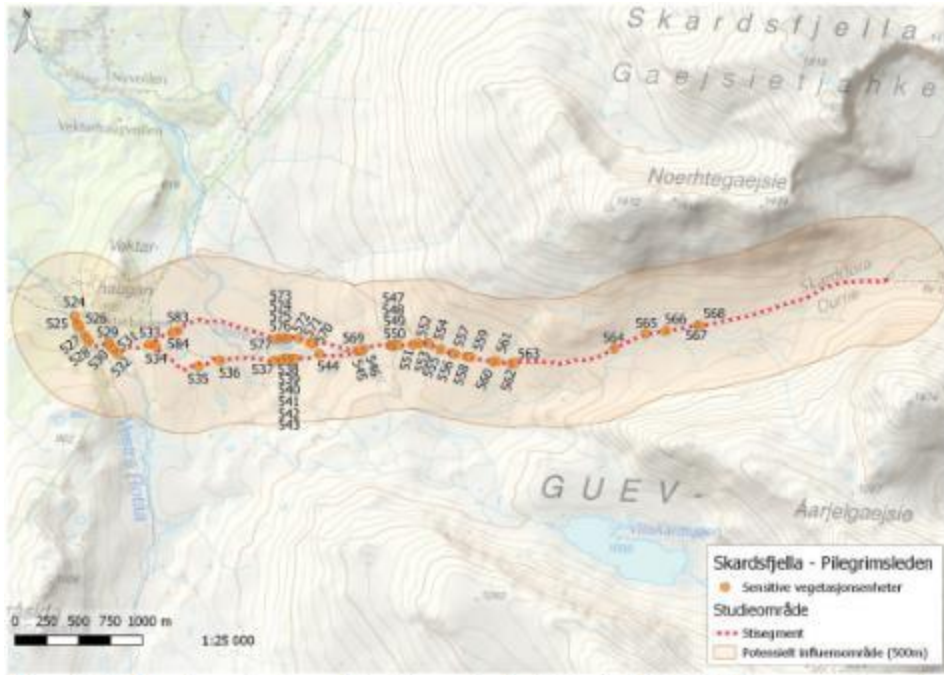

*På vei mot Skarddøra fra
Væktarhaugan. Foto: Marit S
Berger*

Besøksstrategi

Figur 2 og 3: Sensitive enheter registrert langs den befarte stien fra Væktauhaugan mot svenkegrensa. For detaljer for hvert punkt vises det til NINA Rapport 1601.

Besøksstrategi

Møsjødalen

Stien fra Stugusjøen opp gjennom hyttefeltet og langs vassdraget Møåa opp til Møsjøen byr på varierte og gode opplevelser for turgåeren. Det er frodige bjørkeskoger, myrpartier, fosser, kulper, juv, høgdedrag og vann langs traséen. De rike opplevelseskvalitetene og kort avstand fra hytteområdene rundt Stugusjøen, gjør dette til et attraktivt område der ferdselen kan øke mye framover. Dette er en veldig typisk dagsturlokalitet, der nesten alle som er på tur går en dagstur av varighet i gjennomsnitt 4 timer opp og ned. Ferdselen er i dag ganske beskjeden, trolig fordi stien er dårlig skiltet, kun med enkelte skilt som angir sted og retning. Hyttefolket er kjent i området, og det er de som bruker dette området mest. Det pågår fortsatt hyttebygging langs vassdraget på vestre side, og turgåere fra hyttefeltet bruker en bru lenger opp i vassdraget og kobler seg på stien inn mot Møsjøen der. Vi forventer stor økning i bruken sommerstid dersom det blir økt tilrettelegging i området. Slitasje på stien bærer preg av at mye av ferdselen allerede har økt de siste årene. Ferdselen vinterstid foregår i første rekke i oppkjørte spor.

Problemstillingen er knyttet til om det er tilrådelig å legge til rette for mer ferdsel i området, og eventuelt hvordan dette kan gjøres for uten å forringe naturverdiene. Stor utbygging av hytter i området og bruk av område som nærturterreng er den viktigste kilden til ferdsel, og dermed slitasje og forstyrrelser. Et hovedpoeng er at ferdselen vil øke uansett om man legger til rette for dette eller ikke, på grunn av store hyttekonsentrasjoner i Møsjødalen og omegn. Forvaltningen kan dermed være tjent med å lage en god plan for hvor denne ferdselen skal foregå sommer som vinter, altså være i forkant av utviklingen. Dette er utgangspunktet for de anbefalingene som foreslås her.

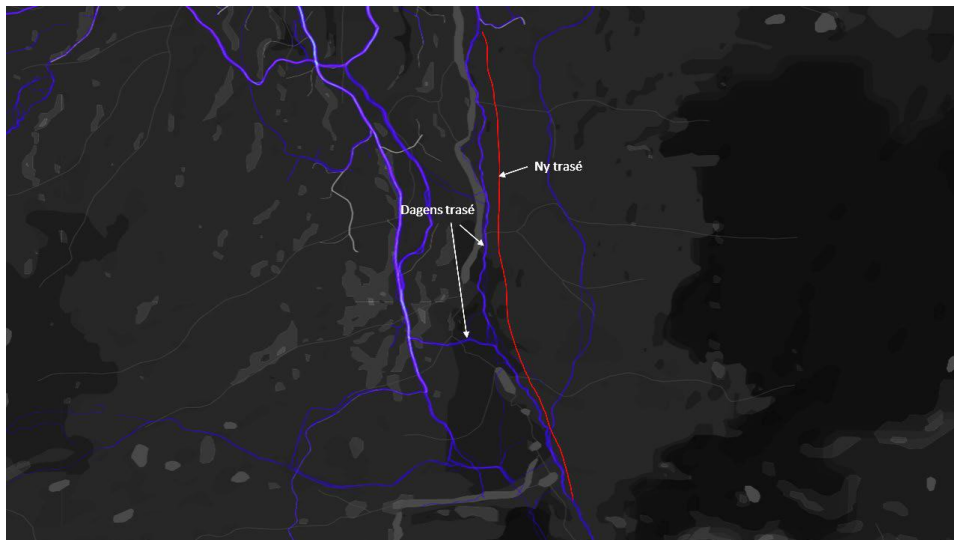
Når det gjelder stien og vegetasjonsdekket er det registrert ganske mange sensitive enheter opp til Møsjøen. Men det er ganske robuste myrer, og det er bare helt lokalt på korte strekk at det er tilløp til erosjon. Basert på erfaring vil slitasje i myrer føre til at folk beveger seg utenfor stien og dermed vil slitasjen bli større og svært synlig. Økt bruk av sykkel vil forsterke denne effekten. Klopplegging vil være et tiltak som letter framkommeligheten og kanalisere ferdselen. Klopplegging oppfattes som et stort inngrep i slike områder, og veldig mange av de besøkende til Møsjødalen bruker dette området nettopp fordi det er lite tilrettelegging og også få andre besøkende. Som et kompromiss kan det vurderes å gjøre begrenset klopping eller stiforsterking på noen kritiske punkter i første omgang.

I tillegg kan det vurderes om det er mulig å kanalisere folk til alternative traséer i enkelte deler av stien, slik at ferdselen trekker unna de blauteste myrene og inn på fastmark, og også kanalisere ferdselen bort fra sensitive enheter for dyreliv. Dette gjelder spesielt myrer og mindre vann langs vassdraget, samt bratte skrenter med nakent berg. Merking av stien slik at den går inntil naturlige kanter eller mellom trær vil føre til smalere trase enn der-som folk beveger seg fritt utpå myra.

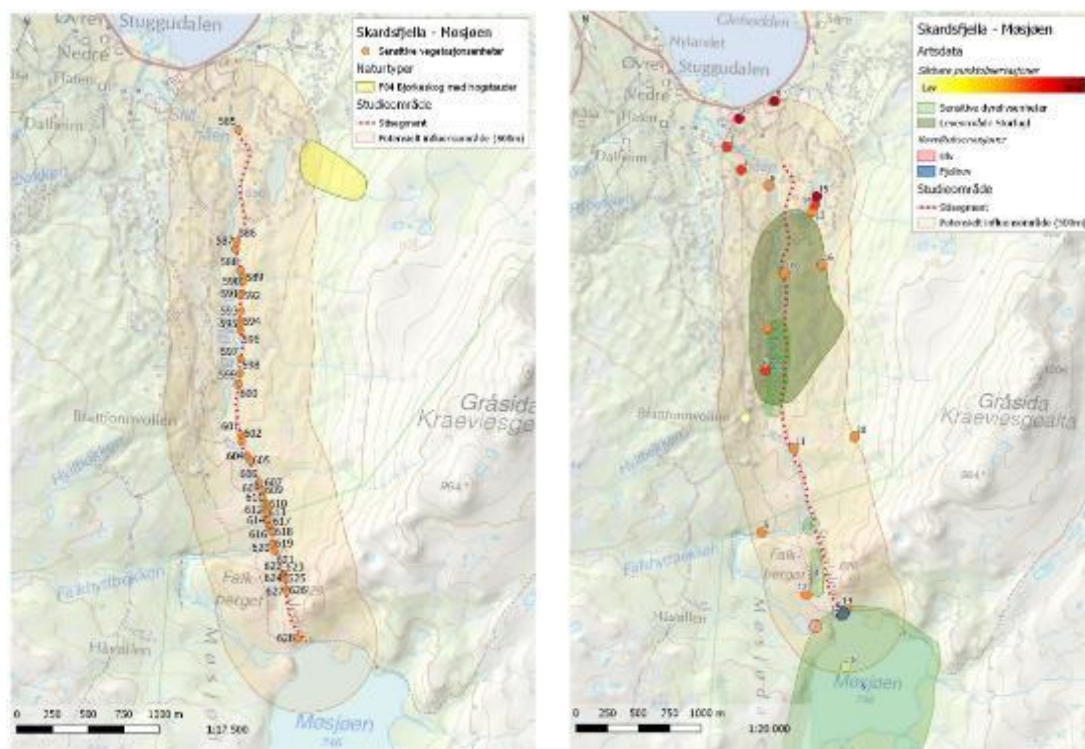
Sommerstid er vår anbefaling at det etableres en helt ny sti som merkes og tilrettelegges godt og som har en bedre beliggenhet enn dagens trasé (**figur ...**). For å unngå slitasjeskader med økt bruk bør stien trekkes inn på fastmark, dvs. inn til kanten av skogsmark. Da unngår man også berøring med flere sensitive enheter for dyreliv langs vassdraget. Det er viktig at den nye stien legges slik at den gir god utsikt til vassdraget og muligens berøring med vassdraget enkelte steder. Vinterstid foreslås det at gapahuken og tilhørende løyper flyttes minst 500 meter lenger nord eller vest.

Besøksstrategi

Figur 4: Viser dagens ferdsel i Møsjødalen (blått) www.strava/heatmap/sommer, og foreslått merking og skilting av ny trasé som følger fastmark et stykke fra vassdraget.

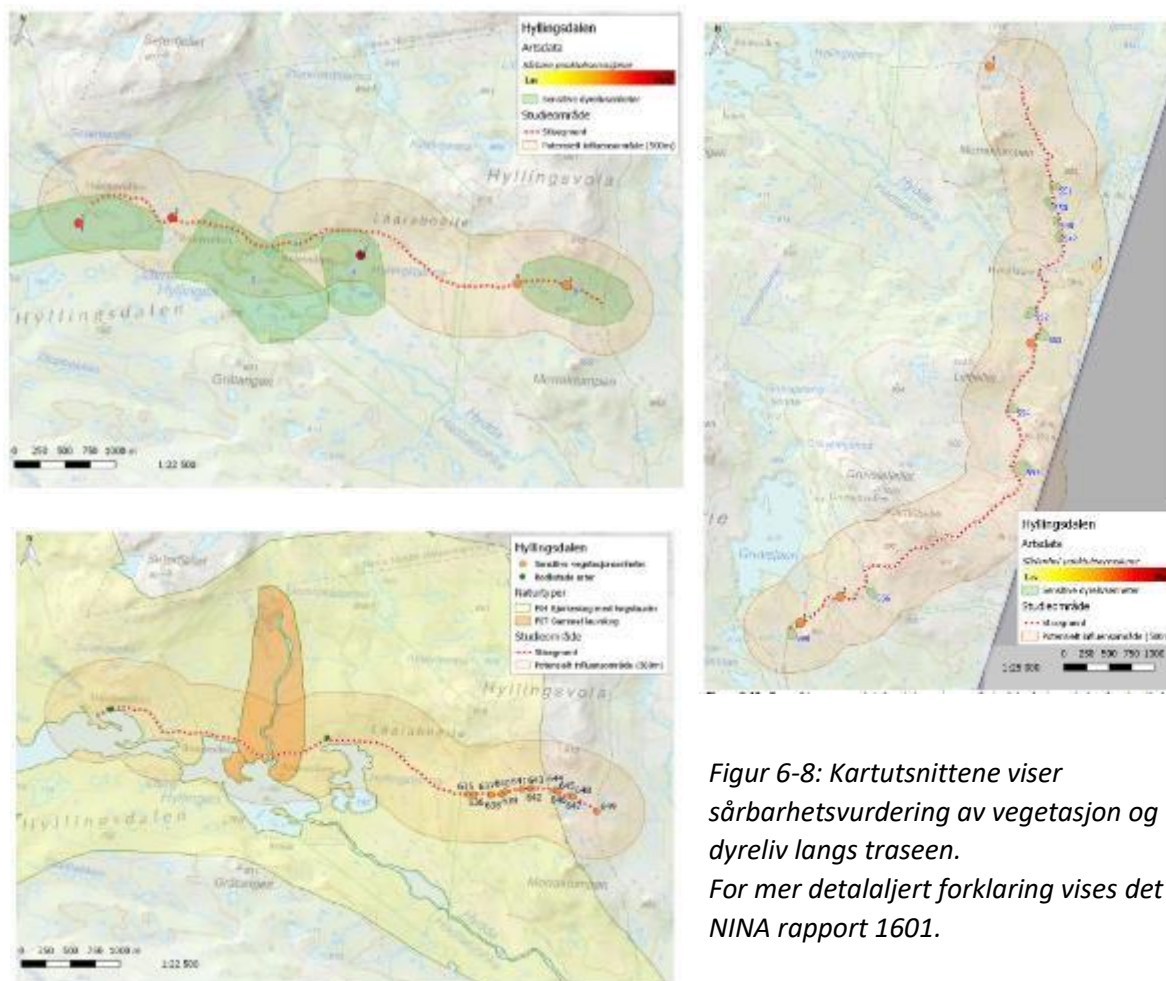
Figur 5: Den vurderte stien langs Møåa. Punktene viser sensitive vegetasjonseenheter til venstre og punkter for dyrelivet til høyre. For detaljer for hvert punkt vises det til NINA Rapport 1601.

Besøksstrategi

Torsvollen - Vauldalen

Denne lokaliteten har en spesielt stor andel besøkende som skal oppleve villmark, dvs. de ønsker at området skal ha en lav grad av tilrettelegging og de ønsker heller ikke å møte mange andre folk på turen. Det er gjort en vurdering av hele strekningen, og det er jevnt over mange sensitive enheter for vegetasjon og dyreliv. Vi anbefaler ikke at det tilrettelegges for økt ferdsel i dette området. Når det gjelder sykling er dette en aktivitet som vil medføre økt slitasje på vegetasjonen og som vil kunne forstyrre dyrelivet i mange av de sensitive enhetene som finnes langs strekningen. Sykling på noen deler av strekningen utløser veldig liten sårbarhet, og strekningen Torsvollen-Haugavollen og Vauldalen-Hyddkroken er godt egnet der det er grusveg og kjøre-spor. Problemene oppstår på strekningen mellom Haugavollen og Hyddkroken, der økt sykling vil kreve store tiltak over strekninger, slik som klopplegging og omlegging av traséen for å unngå forringelse av naturverdiene.

Figur 6-8: Kartutsnittene viser sårbarhetsvurdering av vegetasjon og dyreliv langs traseen. For mer detaljert forklaring vises det til NINA rapport 1601.

Besøksstrategi

2.2 Sårbarhet samisk reindrift i forhold til ferdsel

Skardsfjella og Hyllingsdalen ligger både i Gåebrien sijte/Riast Hylling og Saanti Sijte. Langs riksgrensen grenser Handölsdalen sameby, Mittådalen sameby og Ruvhten sijte. Området er svært sentralt i reindriften, og hele landskapsvernområdet inngår som helårsdistrikt for reinen. Det er uttalt i verneformålet at samisk reindrift skal kunne utøves innenfor verneområdene. Reindriftenes behov for arealer har de siste tiårene stått under særlig hardt press. Arealvern er en av reindriftnæringens viktigste strategier for å sikre egen eksistens

Fjelldriv AS har hatt oppdraget med å kartlegge reindriftenes sårbarhet overfor ferdsel i området. Reindriftenes sårbarhet er vurdert i forhold til sensitivitet og sannsynlighet for eksponering. Arbeidet er utført i dialog med reinbeitedistriktet. Arealbruken er beskrevet i reindrifteneskartene som ligger på nettsiden <https://kilden.nibio.no>. Disse kartene sammen med tilleggsinformasjon fra reinbeitedistriktet er brukt som utgangspunkt for vurderingene.

Samisk reindrift og utfordringer med ferdsel i landskapsvernområdet.

Reindriften er en bærebjelke i den samiske kulturen, spesielt i de sørsamiske områdene. Grunnlovens § 108 og folkerettslige regler om urfolk og minoriteter, forplikter myndighetene til å ivareta samisk kultur, næringsutøvelse og ivaretagelse av naturgrunnlaget i samfunnsplanleggingen.

I samisk historisk perspektiv er verneområdene verken villmark eller urørte naturområder. Samer har bebodd og brukt områdene i århundrer. I Skardsfjella og Hyllingsdalen finnes samiske kulturminner tidfestet tilbake til vikingtiden, og er fremdeles hjemmet til reinen og samene.

Reinens behov gjennom året og at årene kan være veldig forskjellig avhengig av vær- og beiteforhold, gjør driften avhengig av arealene for å opprettholde nomadisk drift.

Særlig sårbare perioder for reinen er før, under og etter kalving. Simlene er svært sky i denne tiden. Men også brunstperioden, og tidligvinter før skilling og slakt er sårbare perioder.

Beitelandet og sijtens (reinbeitedistriktets) drift er en helhet, der forandringer på en del av arealet eller driften vil påvirke de andre delene. Reindriften er et sosioøkologisk system der menneske, natur og dyr har utviklet seg sammen over lang tid.

Reindriften har et flersidig forhold til områdevern. Reindriften oppfatter masseturisme/organisert turisme som en overhengende trussel mot næringen.

Rein og forstyrrelser.

Villreinen og tamreinen er det samme dyret. Den såkalte tamreinen er mer vill enn tam, slik at forskning gjort i forhold til forstyrrelser for villrein også er anvendbart for tamrein.

Inngrep som kraftanlegg, hytter og veier mv. reduserer reinens beiteområder i areal, men kan også redusere reinens bruksområder på grunn av forstyrrelser. Generell ferdsel er også en viktig kilde til

Besøksstrategi

forstyrrelser. Alt dette kan gi forstyrrelser av enkeltindivid, gjentatte forstyrrelser over tid, forstyrrelse av beitero og ha unntakseffekt.

Ferdsl er kompleks siden det omfatter en ønsket menneskelig aktivitet (friluftsliv og høsting, transport og næring med mer.

Generelt deler man ferdsl i to former:

1. Uforutsigbar/tilfeldig forstyrrelse (potensiell konflikt dersom man går "tilfeldig i terrenget på sensitivt sted til "feil tid, kalvingstida kan være et slikt eksempel.
2. Systematisk forstyrrelse (fotturer, ski med mer etter merkede løyper)

Vanligvis regner en med at ca. 80% av ferdslen skjer i kanaliserte løyper/stier (Vorkinn, 2003). Det er viktig å være obs på at få personer som går på et sensitivt sted til "feil tid" kan forårsake forstyrrelser med store konsekvenser, slik som i kalvingstida eller pregingsperioden. Når det snakkes om ferdsl som forstyrrelse i denne sammenhengen er det ferdsl som påvirker reinens adferd, trekkemønster og beitero.

Råd og anbefalinger til besøksstrategien

I rapporten fra Fjelldriv AS er det gitt konkrete råd i forhold informasjon, etablering av utkikkspunkt og plassering av innfallspor/infopunkt.

Det er et stort behov for å informere om reinen, samisk reindrift og båndtvang. Dette gjelder spesielt til brukergrupper som ikke har så mye erfaring med ferdsl i fjellet. Informasjonen må tilpasses hvor den plasseres (både fysisk og digitalt), samt at informasjon på digitale flater blir tilpasset reindriften årshjul og hvilke utfordringer man har med ferdsl og type ferdsl. Det er videre viktig å kommunisere ut hva allemannsretten innebærer og hvilke plikter som følger med den.

Når det gjelder **utkikkspunkt** langs fylkesveg 705 over Langsvola pekes det på at dette vil berøre viktige flyttveier og oppsamlingsområde for rein på en svært uheldig måte særlig for Gåebrien sijte. Flytt- og trekkleier har stor verdi fordi reinen og reindriften er avhengige av å kunne trekke (eller flytte) mellom beiteområder lokalt eller mellom sesongbeiter. Forstyrrelser eller inngrep i trekk- og flyttleier kan hindre naturlig trekk eller gjøre flytting av rein arbeids- og ressurskrevende for reindriften. I og ved oppsamlingsområder i forbindelse med flyttleier er det også svært uheldig med forstyrrelser og inngrep. Det er viktig å vurdere sumvirkning av negativ påvirkning for sijten/reinbeitedistriktet. For reindrift er det også særlig viktig å se nye tiltak i sammenheng med eksisterende tiltak og planlagte tiltak for å vurdere den samlede virkningen.

I dag er det relativt mange **innfallspor/startpunkt** til Skardsfjella og Hyllingsdalen. Dette er utfordrende av mange grunner. Et av virkemidlene man har som forvaltning i forhold til å styre ferdsl er å begrense tilgang. Et slikt tiltak kan være at man ikke tilrettelegger for parkering ved mange innfallspor. I vurderingen i denne rapporten anbefales det at man opprettholder innfallspor fra Stugudal, Brekken og Vauldalen. Dette er etablerte infopunkt med infrastruktur og med mange brukere i form av fritidsboligbefolkning og bofaste, samt at de har

Besøksstrategi

god tilgjengelighet.

Når det gjelder innfallspørt eller startpunkt fra Sylsjøen anbefales det at den ikke videreføres. Man har allerede i dag utfordringer med mye trafikk og ferdsel langs Skardsfjellet. Det samme gjelder parkering og infopunkt ved Storelvvollen. Det er utfordrende med økt ferdsel fra Torsvollen og inn i Hyllingsdalen, særlig gjelder dette om det blir mer utbredt også med sykkel. Ferdsel inn fra Torsvollen på høst tidligvinter er også problematisk for reindrifta .

2.3 Sårbarhet kulturminner

Det er gjennomført en utredning av kulturminner av Rørosmuseet i 2015 på oppdrag for Verneområdestyret for Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde. Den tar for seg både samiske kulturminner og kulturminner knyttet til setring og bosetting. Hele den delen av verneområdene som ligger i Røros kommune ligger innenfor Verdensarven Røros Bergstad med Cirkumferensen. Det finnes også kulturminner relatert til verdensarven i Tydal kommune, men Tydal kommune har valgt å ikke være en del av verdensarvområdet.

Det pågår nå et kartleggingsprosjekt for samiske kulturminner i verneområdene fra Skardsfjella og Hyllingsdalen i sør til Skarvan og Roltdalen i nord. Alle registreringer blir lagt inn i kulturminnebasen og finnes på kartlaget for kulturminner i Gis-link. I kartutsittene nedenfor har vi valgt å vise kulturminner langs Pilegrimstien, Møsjødalen, Knugeltjønna og Vigelsjøen. Det er også kartlagt en del samiske kulturminner sørvest for Store Hydtsjøen.

Pilegrimstien i Skardøra:

Figur 9: Utdrag fra kulturminnebasen: **Skardøravegen (V1665002)gul strek**. Vurdering: verneverdig. Begrunnelse: gammelt vegløp mellom Sverige og Norge, nevnt hos Olaus Magnus. Fra Nedalssjön i Jämtland går det en ride- og gangveg til norskegrensen. Denne fortsetter på norsk side 4000 meter frem gjennom Skardøra mellom de to fjellene Nordskardalsfjellet og Sørskardalsfjellet. Høyeste punkt på vegen ligger på 1072 meter over havet. Vegen går frem til øvre Rotåa, hvor den deler seg i to traséer, på hver side av fjellet Vektarhaugene. Den nordligste av disse fortsetter 6000 meter frem til Stuguvollen ved Stugusjone. Ved det nordre vegløpet ligger tre kastrøyser. Den søndre traséen

Besøksstrategi

fortsetter 5500 meter frem til Væktarstua ved Stugusjøen. Vegen har i dag karakter av en sti, unntatt lengst i vest, hvor den på grunn av moderne bruk har karakter av en hytteveg. Dette er et svært gammelt vegløy som har vært brukt som ride- og gangvei til man fikk mer moderne veger mellom Sverige og Norge. Vegen har vært et viktig ferdselsløp, noe som også navnet Skardøra forteller. **R-merkene er samiske kulturminner.** Fra sør mot nord: Beingjemme, arnie(ildsted), beingjemme og ildsted.

Kulturminner ved Møsjøen i Tydal:

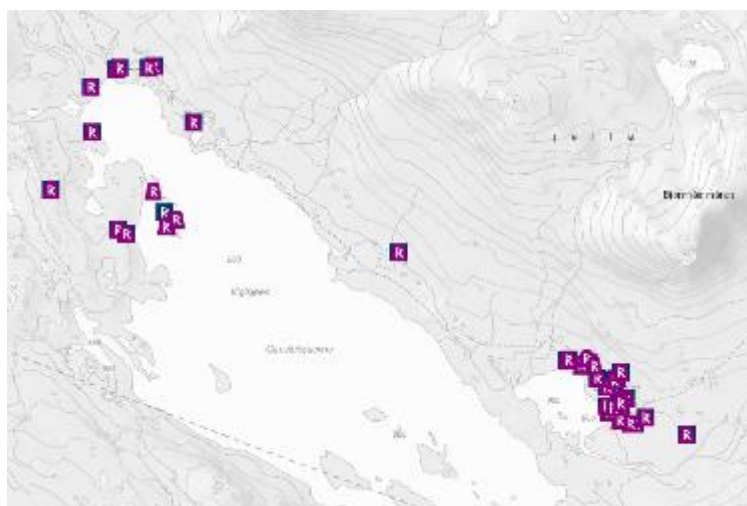
Figur 10: Utdrag fra kulturminnebasen, R-merker fra nord mot sør: Fangstgroper ved Falkberget.

Samisk gravplass ved Møsjøen

Samiske boplasser og ildsted (arnie) øst for Møsjøen.

Boplasser og ildsted ved Møsjødalvollen.

Figur 11 og 12: Mange samiske kulturminner ved Knugeltjønnå (til venstre), Vigelsjøen og Grønsjøen (til høyre) i Røros kommune. Boplasser, ildsted, forrådsplasser, bogasteller og beingjemmer.

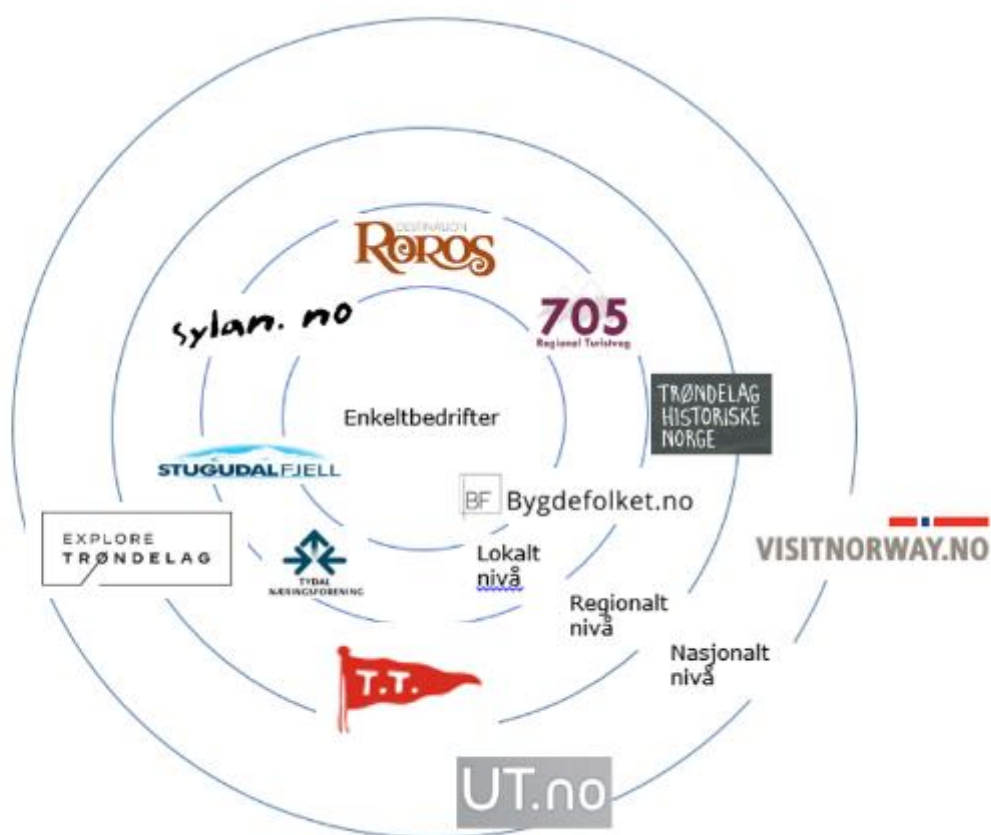

Besøksstrategi

2.4 Reiselivet

Reiselivet i og rundt Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde er for Røros kommune dekket av Destinasjon Røros. Mens reiselivsbedriftene for Tydal kommune ikkje har et destinasjonsselskap, men er medlemmer i Tydal næringsforum. Det vises til nettsidene til Destinasjon Røros www.roros.no og Tydal kommunes informasjonsside www.sylan.no for oversikt over reiselivsaktører som kan ha en eller annen interesse eller relasjon til Skardsfjella og Hyllingsdalen. I tabell 2 er de reiselivsaktørene som opererer delvis inne i verneområdene listet opp.

Figur 13. Figuren illustrerer reiselivsorganisasjoner og bedriftssammenslutninger i og rundt landskapsvernområde på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

**Verneområdestyret
for Skardsfjella og
Hyllingsdalen**

Besøksstrategi

Tabell 1. Reiselivsaktører som opererer delvis inne i verneområdene.

Navn på aktør/firma	Kommune/verneområde	Type tjeneste/aktivitet i verneområdet
Dyrhaug ridesenter	Tydal/Røros/Alle	Rideturer 2-7 dager
Sylan opplevelser	Tydal/Skardsfjella og Hyllingsdalen	Sykkelturer
Fjellguiden Tydal	Tydal/Skardsfjella og Hyllingsdalen	Guidete fjellturer,
Tydal grunneierlag	Tydal/ Skardsfjella og Hyllingsdalen	Salg av jakt- og fiskekort
Kirkvollen pilegrimsgård	Tydal/ Skardsfjella og Hyllingsdalen	Guidete pilegrimsvandringer
Fjelldriv AS	Tydal/Skardsfjella og Hyllingsdalen	Naturveiledning og ulike naturbaserte tjenester.
Trondhjems Turistforening	Tydal/ Skardsfjella og Hyllingsdalen	Turiststi
Stugudal Fjell	Tydal/ Skardsfjella og Hyllingsdalen	Turstier og løypekjøring
Alle på tur	Tydal/ Skardsfjella og Hyllingsdalen	Digitale trimposter
Tydal kommune	Tydal/ Skardsfjella og Hyllingsdalen	Digitale trimposter
Aursund Fjellstyre	Røros/Skardsfjella og Hyllingsdalen	Salg av jakt- og fiskekort. Hytteutleie
Brekken og omegn grendeutvikling	Røros/Skardsfjella og Hyllingsdalen	Turstier? Hytte for allmenheten?
Brekken IL	Røros/Skardsfjella og Hyllingsdalen	Løypekjøring

Turistinformasjon er ulikt organisert i kommunene rundt Skardsfjella og Hyllingsdalen. Tydal har turistinformasjon på rådhuset i tilknytning til servicetorget. I tillegg er det turistinformasjon i Stugudal i regi av Stugudal Handverk og Fritid. På 705 Senteret i Ås er det forvaltningsknotepunkt for verneområdene med kontor for nasjonalparkforvalterne og en utstilling om verneområdene. Tydal kommune har i tillegg laget et brosjyrestativ med aktuell turistinfo for kommunen som er plassert ut på en rekke reiselivsbedrifter i kommunen. Videre driver kommunen nettstedet sylan.no.

Destinasjon Røros er et felles destinasjonsselskap for kommunene Alvdal, Os, Røros, Tolga og Tynset med hovedkontor på Røros. Destinasjon Røros er hovedansvarlig for salg og markedsføring av Rørosregionen som reisemål inkludert drift av turistkontor.

I Brekken er det et eget grendeutviklingsprosjekt som nå er pådriver for mer nærings- og kulturaktivitet samt bolyst i Brekken. De har ønske om ei bu for overnatting for allmenheten,

**Verneområdestyret
for Skardsfjella og
Hyllingsdalen**

Besøksstrategi

primært for bygdefolket i Brekken og eventuelt merking av turstier. Det er åpnet for å søke om ei hytte for allmenheten i verneforskriften.

Det er laget et eget nettsted for Regional turistveg 705 www.705.no, som dekker aktiviteter og tilbud langs fv. 705.

Aktuell turistinformasjon finnes ellers på hoteller, campingplasser og andre reiselivsbedrifter.

Besøksstrategi

2.5 Den besøkende

2.5.1 Ferdelsundersøkelse 2018

Sommeren 2018 ble det gjennomført en brukerundersøkelse i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde. Det ble hentet inn informasjon ved hjelp av kortfattede selvregistreringskort plassert i lett synlige kasser ved innfallsportene. Det ble satt ut 8 svarkasser og vi fikk inn totalt 572

svarskjemaer som representerte 680 personer. Dette er et lavt tall som indikerer lav besøksmengde i området, sammenlignet med andre verneområder i Norge.

Fordelingen av svar mellom innfallsportene var som følger:

Væktarhaugan	191
Møsjødalen	109
Torsvøllen	83
Jervbekkhåmmåren	76
Gruvsjøen	65
Sylsjøen	61
Håvøllen	60
Storelvavollen	12

De tre førstnevnte var de tre lokalitetene som sanket flest svarskjema, og vil dermed også være de mest brukte innfallsportene i verneområdet.

Figur 14: Kart som viser plasseringen av selvregistreringskasser sommeren 2018.

Det er i tillegg gjennomført en etterundersøkelse blant de 680 svarende, der det ble sendt ut et mer detaljert spørreskjema til de som ønsket det. Her fikk vi inn 122 svar. Spørsmålene var standard spørsmål for slike undersøkelser med noe lokal tilpasning. Rapporten for brukerundersøkelsen er utarbeidet av Oslo Economics sammen med Nord universitet, og sammenfatter resultatene fra begge spørreundersøkelsene. Oppsummeringen fra rapporten er tatt inn i teksten her.

Besøksstrategi

Antall respondenter: 680 i kasseundersøkelse / 122 i etterundersøkelse			
Andel nordmenn (n=654)	80 %	Antall nasjonaliteter (utenom Norge) (n=138)	25
Andel førstegangsbesøkende (n=666)	34 %	Lokalt bosatte* (n=654)	8 %
Andel som er på flerdagstur (n=640)	17 %	Andel med barn i turfølget (n=668)	11 %
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (n=538)	4,0	Kvinneandel (n=672)	50 %
Varighet flerdagstur (gj.snitt dager) (n=111)	4,2 ¹	Gjennomsnittsalder (n=654)	52,8 år
Andel som er med på organisert tur (n=672)	5 %	Andel som går bare på sti (n=122)	18 %
Andel lavpurister (n=513)	62 %	Andel som alltid går utenfor sti (n=122)	2 %
Andel mellompurister (n=513)	24 %	Andel som går både på og utenfor sti (n=122)	80 %
Andel høypurister (n=513)	15 %	Andel som overnatter i eller i nærheten av landskapsvernområdet (n=122)	71 %

*Personer som er bosatt i kommune Tydal og Røros

Tabell 2: Tabell fra rapporten som viser nøkkelinformasjon om brukerne av Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde.

Majoriteten av de som besøker Skardsfjella og Hyllingsdalen er nordmenn. 80 prosent av personene som fylte ut et svarskjema i løpet av sommeren 2018 hadde bostedsadresse i Norge. Det var 8 prosent av respondentutvalget som oppga at de bodde i kommunene hvor landskapsvernområdet ligger, dvs. Røros og Tydal.

Blant de utenlandske besøkende er det desidert flest svensker som besøker Skardsfjella og Hyllingsdalen, som er naturlig ettersom verneområdet grenser til Sverige, og en av svarkassene lå i Sverige. 65 prosent av de utenlandske respondentene oppga at de hadde bostedsadresse i Sverige. Videre er det også en andel av de utenlandske besøkende som er fra Tyskland (11 %), Nederland (9 %) og Danmark (6 %).

Mange av de som besøker Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde oppgir at de enten eier eller har tilgang til hytte i nærheten av landskapsvernområdet. Fra etterundersøkelsen ble det kartlagt at i underkant av 60 prosent av respondentene enten eier eller har tilgang til en hytte i kommunene Røros eller Tydal. Dette bidrar til å forklare den høye andelen som oppgir at de har besøkt verneområdet tidligere (66 %).

Besøksstrategi

Skardsfjella og Hyllingsdalen tiltrekker seg en like høy andel kvinner som menn. De besøkende er jevnt over godt voksne personer med mye turerfaring. Gjennomsnittsalderen på de besøkende var i underkant av 53 år, og kun 12 prosent av de besøkende var under 35 år.

Om lag 73 prosent av de besøkende oppga at de hadde erfaring med flerdagers turer til fots eller ski før de besøkte Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde.

Det er en forholdsvis liten andel av de besøkende (17 %) som er på turer som strekker seg over flere dager i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde. Dette må ses i sammenheng med at det ikke finnes turisthytter inne i verneområdet som fotturister kan benytte ved flerdagsturer. Blant besøkende som gjennomfører flerdagsturer i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde er det imidlertid en høy andel som er på tur i mange dager. I gjennomsnitt varer en flerdagstur i Skardsfjella og Hyllingsdalen 4,2 dager.

Respondentene i brukerundersøkelsen har blitt bedt om å vurdere hvilke typer tilretteleggingstiltak som er *viktige* for dem når de ferdes i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde. De er særlig opptatt av at det finnes bruer som gjør elvekryssing mulig, informasjonstavler ved innfallsporter, parkeringsplasser i ytterkanten av verneområdet, samt at stiene i området er godt merket.

Når respondentene blir spurt om å vurdere hvilke typer tilretteleggingstiltak som er av høyest *kvalitet* i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde, blir tilretteleggingstiltakene som er vurdert til å være viktigst for brukerne også trukket frem som de tiltakene som er av høyest kvalitet. En slik viktighet-kvalitet-analyse kan bidra til å avdekke om forvaltningsmyndighetene prioriterer de riktige tilretteleggingstiltakene ut ifra et brukerperspektiv. Basert på undersøkelsen, kan det virke som at forvaltningsmyndigheten for Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde foretar de riktige prioriteringene.

Det er kartlagt at personer som foretrekker lite tilrettelegging for friluftsliv, samt foretrekker å møte få folk når de er på tur (høypurister), er de brukerne som er mest tilfredse med nivået og kvaliteten på tilrettelegging i Skardsfjella og Hyllingsdalen.

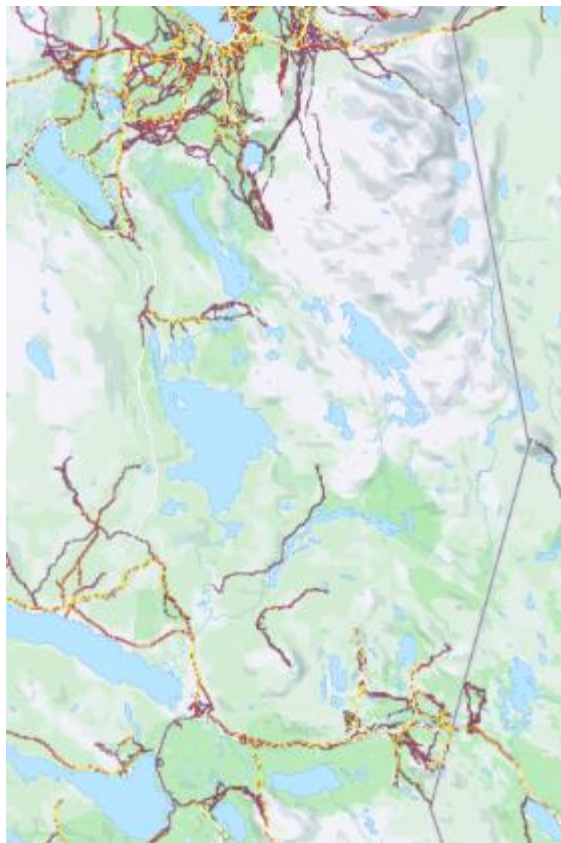
I forvaltningsplanen for Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde står det at *allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse igjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av tilrettelegging*. Videre presiseres det at brukerinteressene skal vike til fordel for verneformål når det er motstridende interesser mellom bruk og vern. Når vi har analysert dataene fra brukerundersøkelsen, har det vært interessant å kartlegge om det foreligger tydelige motsetninger mellom bruken av området og verneformålene. Dette innbefatter å kartlegge bruken av området i dag, kunnskap om verneregler og interesse for ulike typer friluftslivsaktiviteter. Vår generelle oppfatning er at det foreligger få tydelige konflikter mellom de besøkendes bruk av området og verneformålene som gjelder for landskapsvernområde. De fleste besøkende gjennomfører tradisjonelle fot- eller skiturer i verneområdet. Videre er det svært få besøkende som rapporterer om at det er mye gjenglemt søppel i eller rundt landskapsvernområdet. Til tross for dette, kan det være enkelte forhold ved bruken av

Besøksstrategi

området som verneområdestyret skal være spesielt oppmerksom på; Det er flere respondenter i etterundersøkelsen som reagerer på det de mener er illegal motorisert ferdsel i verneområdet. Det trenger nødvendigvis ikke være illegal motorisert ferdsel. En forklaring kan være at den motoriserte ferdselen knytter seg til reieneiernes rettmessige bruk av terrengkjøretøyer og at de besøkende ikke er oppmerksomme på dette. Hvis dette er tilfelle, bør en informere tydeligere om hvilke aktører som har lov til å benytte motoriserte kjøretøy i verneområdet. Videre er det en nokså høy andel av de besøkende som ikke var kjent med at Skardsfjella og Hyllingsdalen var vernet som landskapsvernområde da de besøkte området. Spesielt blant utenlandske besøkende var kjennskapen til vernestatusen og relevante verneregler svak.

Brukerundersøkelsen dekker ikke ferdsel om vinteren. Det kjøres opp skiløyper i Stugudalen og ved Rien, samt fra Vauldalen fjellhotell. Det virker å være svært begrenset med skigåing utenfor de oppkjørte løypene.

Figur 15 -17: Kartene viser ferdsel registrert digitalt på Strava. Strekene har ulike farge ut fra antall registreringer. Vinterferdsel vises oppe til venstre, sommer til høyre og sykling nede til venstre. Dette er skjermutsnitt av heatmap for Strava. www.strava.com/heatmap/winter.

Her får vi et bilde av hvilke deler av verneområdet som har ferdsel, men viser ikke total ferdsel da alle de som ikke registrerer digitalt på Strava ikke vises på kartet.

Besøksstrategi

2.5.2 Resultat ferdselstellere

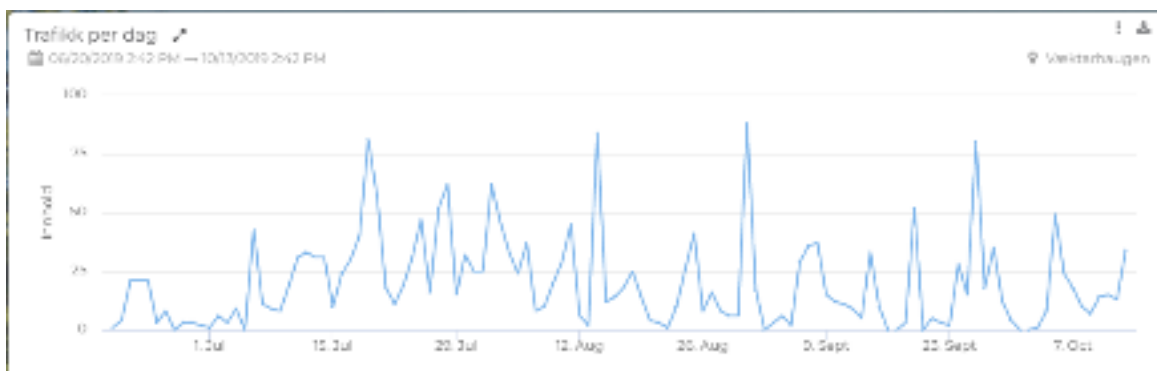
Vi har hatt en ferdselsteller som har telt i ett år på 4 ulike stier. Den har telt antall passeringer av folk (begge veger). Det er noe mer trafikk på stiene i Møsjødalen og Væktarhaugan i Tydal sammenlignet med stiene Jervbekkhåmmåren og Krokvegen i Brekken. Tallene for Jervbekkhåmmåren er ikke fullstendige, da det mangler noen dager i juni og hele perioden 01.09 – 13.10. Ser en på daglig gjennomsnitt og travleste dag er Jervbekkhåmmåren og Væktarhaugan ganske like. Sammenlignet med tellinger i Sylan landskapsvernområde på stier ved Nedalshytta er besøkstrykket i Skardsfjella og Hyllingsdalen lavt (godt under halvparten).

Væktarhaugen sommer 2019.

Ferdselstellersen stod der stien krysser vernegrensa ved Væktarhaugan.

Totalt antall passeringer i perioden 20.06 - 13.10.2019 : 2416

Daglig gjennomsnitt: 20. Travleste dag 88 (31.aug)

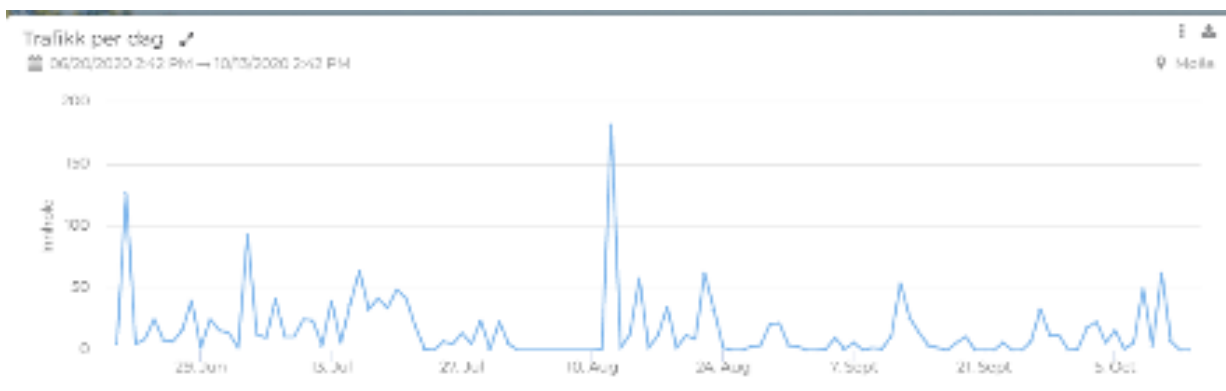
Figur 18: Registrerte passeringer Væktarhaugen sommeren 2019.

Møsjødalen sommer 2020

Ferdselstellersen stod langs stien til Møsjøen ca 500 m før vernegrensa.

Totalt antall passeringer i perioden 20.06 - 13.10.2020 : 1878

Daglig gjennomsnitt: 16. Travleste dag 182 (12.aug)

Figur 19: Registrerte passeringer Møsjødalen sommeren 2020

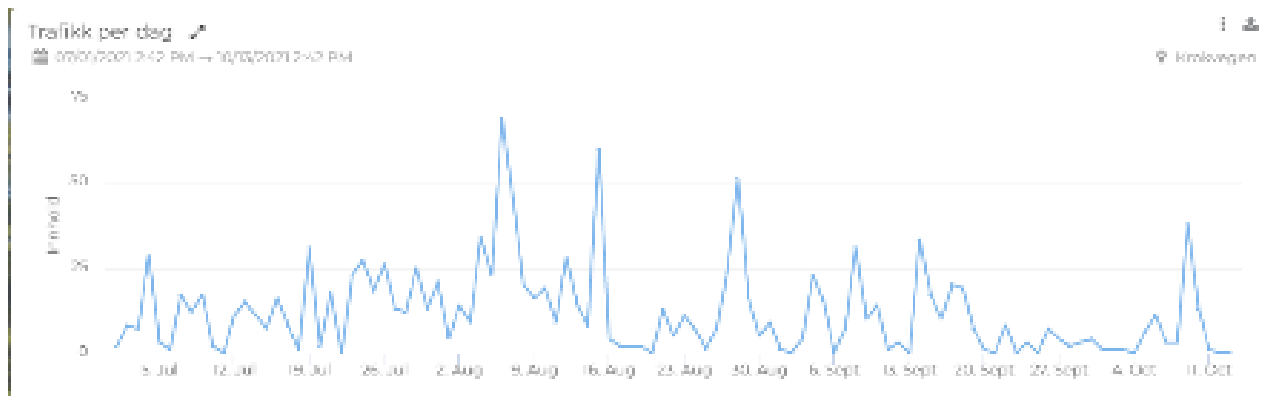
Besøksstrategi

Krokvegen 2021

Ferdselstelleren stod langs stien til Hyddkroken omtrent på vernegrensa.

Totalt antall passeringer i perioden 01.07 - 13.10.2021 : 1252

Daglig gjennomsnitt: 12. Travleste dag: 69 (6.aug)

Figur 20: Registrerte passeringer Krokvegen sommeren 2021.

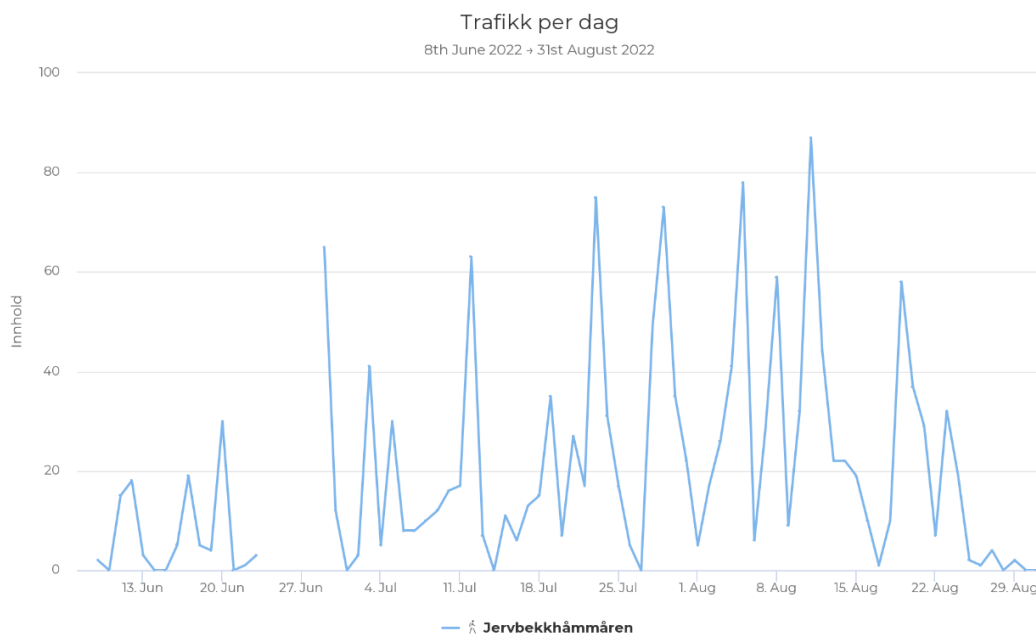
Jervbekkhåmmåren 2022

Ferdselstelleren sto ved stien fra hyttefeltet ved passering av reinstengselet ca 500 m før passering av vernegrensa.

Totalt antall passeringer i perioden 08.06 – 31.08.2022: 1548

Daglig gjennomsnitt: 20 Travleste dag: 87 (11.aug)

Mangler tall for september pga. teknisk feil.

Figur 21: Registrerte passeringer Jervbekkhåmmåren sommeren 2021

Besøksstrategi

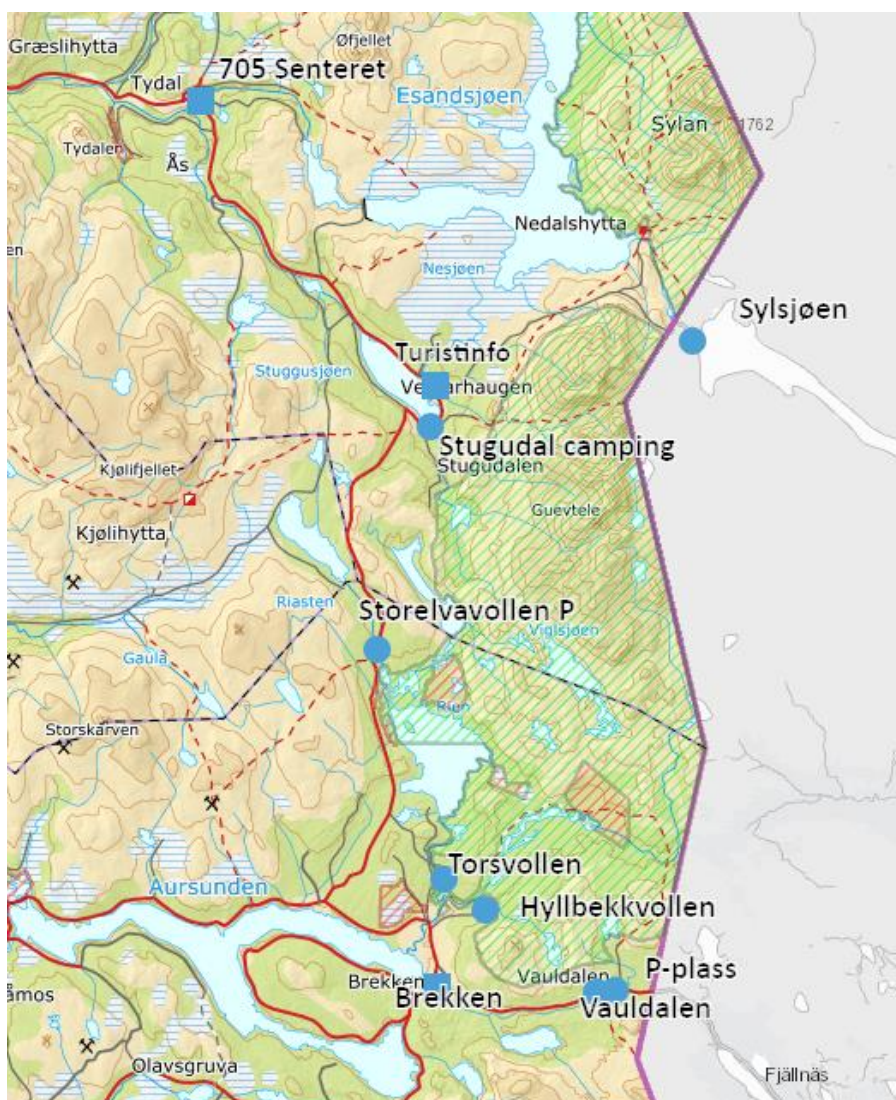
2.6 Kunnskap om eksisterende informasjonstiltak

I all videre utarbeiding av informasjonsmateriell og plakater/tavler skal merkevarestrategien for Norges Nasjonalparker tas i bruk.

2.6.1 Innfallsportene – dagens status

Vi har i dag 9 punkter hvor det er satt opp informasjonstavler om Skardsfjella og hyllingsdalen landskapsvernområde. Dette er scooterbanen ved Vauldalen, Vauldalen fjellhotell, Brekken sentrum, Høglivollan, Torsvollen, Storelvavollen, Stuggudal Camping, Turistinfoen Stuggudal og Sylsjøen.

Figur 22: Kartet viser dagens punkter med informasjonstavler.

Dagens informasjonstavler ser slik ut. Disse ble satt opp ved innfallsportene og i Brekken sentrum i 2013/2014. og er laget etter gammel mal for infotavler for verneområder. Det er i tillegg informasjonstavle ved Turistinfoen på Stugudal (på husveggen) og ved 705 Senteret i Ås (innendørs). Foto: Marit S. Berger.

2.6.2 Naturveiledning i skolen

Det har i flere år vært gitt et tilbud om naturveiledning til skole- og barnehagebarn i Tydal og i Brekken i regi av Fjelldriv AS. Det har vært fokus på verneverdiene og forvaltning med hovedfokus på fjellrev. Med utgangspunkt i dette har Fjelldriv på oppdrag fra nasjonalparkstyret utviklet et konsept for naturveiledning i skolene kalt «Spillet om fjellet». Dette har vært gjennomført i perioden 2015-2021.

2.6.3 Forvaltningsknutepunktet – utstilling m.v.

705 Senteret i Ås i Tydal er forvaltningsknutepunkt for de aktuelle verneområdene. Nasjonalparkforvalterne har kontor her og det ble ved etablering av kontoret laget en enkel utstilling om verneområdene. 705- Senteret har ellers kafe (privat drift) og utstillingslokaler. Utstillingslokalene har vært leid av verneforvaltningen i deler av 2020, hele 2021 og i 2022 for ulike

Verneområdestyret for Skardsfjella og Hyllingsdalen

Besøksstrategi

utstillinger og arrangement i verneforvaltningens regi. Dette er finansiert av prosjektmidler til nå. Videreføring er noe usikkert.

Utendørs infopunkt for verneområdene er nå etablert ved 705 Senteret. Her skal alle verneområdene som er knyttet til forvaltningsknutepunktet presenteres. Kartplakat for Skardsfjella og Hyllingsdalen, mangler foreløpig, men vil komme så snart besøksstrategien er vedtatt. Informasjonspunktet er finansiert av tiltaksmidler fra begge styrene.

Informasjonspunktet ved 705 Senteret med infotavler og lekevennlige skulpturer i tre. Foto Marit S. Berger.

Naturpark Tydal har utgangspunkt fra 705 Senteret. Naturparken fikk midler til prosjektering fra Miljødirektoratets midler til verdiskaping basert på natur- og kulturarven. Naturparken er et nærfriluftstilbud til alle, tilgjengelig for funksjonshemmete og i umiddelbar nærhet til skole- og barnehage.

Startskiltet for Naturpark Tydal – en friluftarena for alle hele livet. Foto: Marit S. Berger

Besøksstrategi

3. Mål og strategiske grep

3.1 Mål med besøksforvaltning

Målene med besøksstrategien er først og fremst å:

- Styrke vernet av naturverdiene i alle de berørte verneområdene
- Ivareta eksisterende naturbasert næringsutøvelse, som samisk reindrift, beitenæring, seterdrift, jakt og fiske.

I tillegg er det mål om å:

- Øke kvaliteten på besøksforvaltningen i tilknytning til Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde og naturreservatene.
- Økt bevisstgjøring om verneområdene hos reiselivsbedriftene og den besøkende.
- Økt begeistring og stolthet i lokalmiljøet.
- Ringvirkninger i form av økt verdiskaping i bygdene rundt verneområdene.

3.2 Strategiske grep

Rådgivende utvalg, administrativt kontaktutvalg og Verneområdestyret for Skardsfjella og Hyllingsdalen diskuterte hovedutfordringer og visjon for besøksstrategien i møte 6.09.2019. Dette ble tatt med videre i nytt dialogmøte mellom styret, rådgivende utvalg og administrativt kontaktutvalg i den 21.11.2019. Etter dialogmøtene blir resultatene sammenfattet for å danne grunnlag for strategiske grep.

Utfordringene for besøksforvaltningen kan oppsummeres slik:

- Bred involvering i besøksstrategiprosessen. Infomøte for grunneiere, reindriften, hytteforeningen, turistforeninger, andre kommersielle aktører. Synliggjøring av besøksstrategien.
- Tilrettelegging for ferdsel, uten at det medfører økt ferdsel når vi egentlig ikke ønsker økt ferdsel –et dilemma. Kanalisering av ferdselen slik at sårbare områder skjermes. Hvordan tilrettelegge uten å ødelegge verneverdiene?
- Hvordan skape forståelse for reindriften utfordringer og posisjon i området. Kanskje lage et infopunkt i hver kommune med en infoløype e.l. for eksempel i Stugudal og Vauldalen. Skape forståelse for å ta vare på reindriften.
- Mange inngangsporter gjør det krevende å få til en ensartet strategi. Hindre forringing av verneområdet. Ulike utfordringer på de ulike innfallsporene.
- Hvordan skape næringsutvikling/verdiskaping for næringsliv uten at det går utover verneverdiene. God involvering av næringsaktørene.
- Må møte utfordringer og trender med folkeopplysning. Holdningsendring er nødvendig. Behov for et besøkssenter med tema samisk reindrift. Her bør det gjøres en mulighetsstudie.

Besøksstrategi

Hovedutfordringer

- Hvordan skape forståelse for vernet og verneverdiene blant besøkende og næringslivet?
- Hvordan skape næringsutvikling uten at det går utover verneverdiene?
- Hvordan skape forståelse for valg av tiltak?
- Hvordan skape forståelse for reindrifta?
- Hindre forringelse av verneverdiene. Dilemma: Tilrettelegging for ferdsel når vi egentlig ikke ønsker mer ferdsel?

Visjon

Forslag fra prosessmøtene:

«Velkommen til Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde med respekt for verneverdiene. Om du ønsker deg inn i området, forlat det slik det var når du kom. Vær varsom med fugle- og dyrelivet»

«Velkommen inn til deg som ønsker å se et område formet av aktiv reindrift/landbruk der til rettelegginger er minimal, og hensynet til reindrift og naturen står fremst»

På bakgrunn av forslagene har forvalter kommet fram til følgende kortfattede visjon eller slagord for besøksforvaltningen i Skardsfjella og Hyllingsdalen:

«Velkommen til Skardsfjella og Hyllingsdalen med respekt for naturen, kulturlandskapet og den samiske reindrifta».

Strategivalgene kan deles inn i følgende hovedgrupper

1. Kanalisering av ferdsel for å ivareta verneverdiene.
 - Valg av innfallsporter/startpunkt. Hvilke punkt skal trekkes fram og hvilke bør tas vekk av hensyn til naturverdiene, beitenæringene og samisk reindrift.
 - Tilrettelegging på stiene tilpasset det enkelte område. Minst mulig inne i verneområdene. Stimulere til rundturer nær bebyggelse.
 - Utvikling av eksisterende infrastruktur, ikke bygge nytt eller ta i bruk nye stier/plasser.
 - Skjerme sårbare områder som lokaliteter for fjellrev og jaktfalk, samt områder med slitasjesvak mark (myr og våtmark).
2. Møte nye former for friluftsliv.
 - Være føre var for å ivareta verneverdiene. Verneformålene skal ivaretas.
 - Møte utfordringer og trender med folkeopplysning. Holdningsendring er nødvendig. Behov for et besøksenter med tema samisk reindrift.

Besøksstrategi

- Sykling er en økende trend og må styres. Bruk av sykkel øker rekkevidden, og har derfor potensiale til å være mer forstyrrende enn ferdsel til fots.
- Ikke bare plakater, ting må oppleves, opplegg for barn-skoleungdom. Naturstier i tilknytning til infopunkt i bygdene.

3. Informasjon

- Info om verneområdene, verneverdiene, nødvendige hensyn og aktuelle stier/turmål. Stedtilpasset informasjon både generell og temabasert.
- Infotavler ved innfallsportene/startpunktene og på infopunkter i bygdene rundt verneområdet. Viktig med god informasjon lett tilgjengelig på nett.
- Kommunikasjonsplan som inneholder de ulike former for informasjon. Hvordan nå folk med nødvendig informasjon før de går på tur.

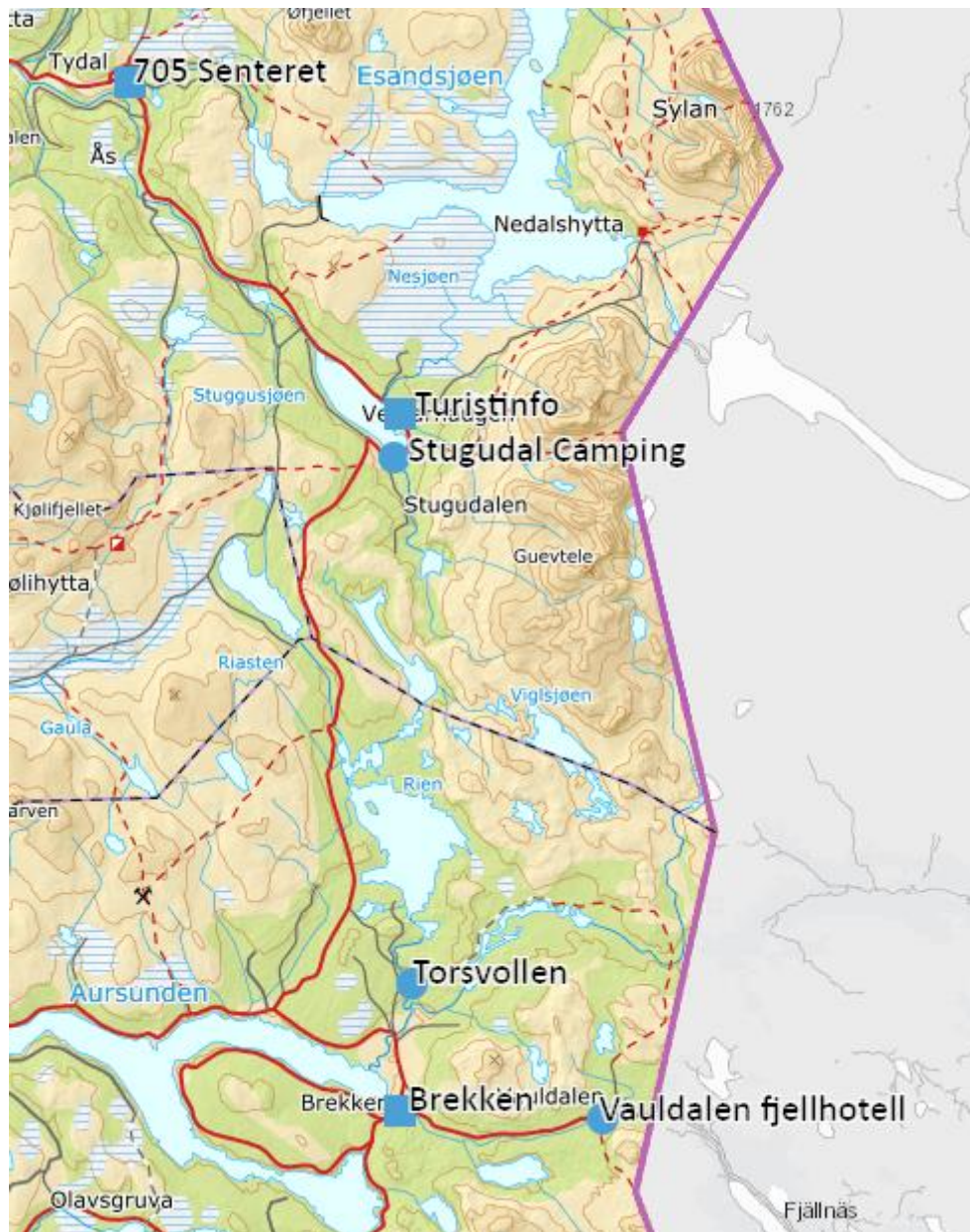
4. Implementering av merkevaren for Norges nasjonalparker– enhetlig uttrykk.

- Nye infotavler og temaplakater skal lages i tråd med merkevarestrategien.
- Samordning med andre aktører og eksisterende infotavler.
- Brosjyrer og annen skriftlig informasjon utformes i tråd med merkevarestrategien
- Informasjon skal tilpasses publisering på nett. Etablere egen publikumsvennlig nettside.

Besøksstrategi

3.2.1. Strategi 1: Kanalisering av ferdsel for å ivareta verneverdiene

Figur 23. Kartet viser innfallspporter (blå runde punkt) og informasjonspunkt (blå firkantet punkt) som er prioritert i besøksstrategien. I tillegg kan det være aktuelt å beholde noe informasjon ved Sylsjøen.

Kartet viser de viktigste informasjonspunktene: Brekken ved Coop, Stugudal ved turistinformasjonen, og 705 Senteret i Ås (forvaltningsknutepunktet). De viktigste innfallspportene er Turistinfoen med veg/sti mot Væktahaugan og veg mot Skardsfjella til Sylsjøen, Stugudal Camping med sti mot

Besøksstrategi

Møsjødalen, Torsvollen med veg langs Hyllingen, Vauldalen Fjellhotell med veg mot Gruvsjøen videre sti til Hyddkroken

Aktuelle tiltak for kanalisering av ferdsel:

- Kartplakat for verneområdene på infopunkt og innfallsporier som viser de prioriterte innfallsporierene og infopunkta i Brekken og Tydal, samt omkringliggende overnattingstilbud og severdigheter i Røros og Tydal.
- Temaplakater om samisk reindrift og råd om ferdsel. Spesielt fokus på ferdsel på vårsnø og kalvingsland for rein. Info om båndtvangsbestemmelsene i området.
- Opplysningsskilt på innfallsporier om parkering, hvor går stien, hvor kan det sykles mv.
- Naturstier i nærturområdene nede i bygda tilknyttet infopunktene.
- Datobegrensning for organisert ferdsel i verneområdene kan være aktuelt.
- Trimposter må lokaliseres ved merka stier for å unngå uheldig spredt ferdsel.

Beskrivelse av forslag til tiltak:

Informasjonspunkt i bygdene:

- ***Brekken ved Coop***

Status 2022: Her er det ei infotavle om Skardsfjella og Hyllingsdalen med naturreservatene. Denne beholdes inntil videre. Ungdomslaget i Brekken prøver ut et tilbud om bobilcamping ved ungdomshuset, og ønsker informasjonstiltak knyttet til området.

Plan: Gammel tavle erstattes på sikt med nye tavler jf merkevarestrategien. Beholde samme plassering som i dag, evt. kan lokalisering ved Coop Brekken vurderes.

Aktuelle infoplakater utendørs: kartplakat over verneområdene og temaplakater om samisk reindrift og råd om ferdsel i naturen.

Natursti rundt tjernet i sentrum kan være aktuelt.

Det er i tillegg aktuelt å få til innendørs informasjonssvegg i kaffekroken på Coop Brekken, Her er det planlagt oppussing og butikken er positiv til et samarbeid.

Brekken er også aktuell som infopunkt for Sølendet naturreservat og Femundsmarka nasjonalpark. Slik at en her kan ha et samarbeid med flere vernemyndigheter.

- ***Stugudalen ved turistinfoen.***

Status 2022: Her står det ei gammel tavle med info om Tydal og Sylan (eies av kommunen), og infoplakat om Skardsfjella og Hyllingsdalen på husveggen.

Plan: Etablere felles informasjonspunkt for Sylan og Skardsfjella og Hyllingsdalen. Det er laget ei planskisse for dette av landskapsarkitekt i Feste Nordøst. Innehaver ønsker en enklere løsning, og helst tavle i tre (ikke cortenestål).

Aktuelle infoplakater: Kartplakater for Sylan og Skardsfjella og Hyllingsdalen. Temaplakater om samisk reindrift og råd om ferdsel i naturen.

Merket natursti/rundtur i nærområdet i Stugudal for å synliggjøre naturverdiene, samisk reindrift og øke bruken av lokale attraksjoner. Kommunen planlegger gangveg mellom Stuggudal camping og Joker- butikken, og denne kan muligens kombineres med natursti.

Besøksstrategi

Infopunktet kan også fungere som innfallsport mot Væktarhaugan og Pilegrimsstien, samt turiststi mot Nedalshytta. Stuggudal fjell og turistforeningen har merking som starter ved Væktarstua, merkingen bør da starte ved turistinformasjonen. Rundtur rundt Væktarhaugen er populær både sommer og vinter.

- **705 Senteret i Ås** er forvaltningsknutepunkt med informasjon innendørs og utendørs. Dette omfatter også informasjon om Skardsfjella og Hyllingsdalen.
Plan: Utvendig informasjon suppleres med kartplakat for Skardsfjella og Hyllingsdalen. Informasjonstavle om samisk reindrift må oppdateres slik at den også omfatter rein i Skardsfjella og Hyllingsdalen. Knytte infopunktet til den etablerte naturparken på andre siden av vegen og kulturstien med start fra skolen.
For øvrig videreføres info lagt ut på overnattingssteder og turistinformasjonene i Stugudal og Ås som i dag.

Innfallsportene/startstedene.

- *P-plass ved scooterbanen Vauldalen:* Eksisterende tavle beholdes inntil videre. Prioriteres ikke som innfallsport videre.
- **Vauldalen fjellhotell:** **Prioriteres som innfallsport.** Gammel tavle erstattes med nye tavler med kartplakat og temaplakater («samisk reindrift» og «råd om ferdsel»). Annen mer sentral plassering ut mot vegen er ønskelig. Det er ikke merka sti fra Vauldalen Fjellhotell, kan derfor vurdere egen plakat som viser stier/veger hvor en kan gå og sykle i nærområdet. Aktuelt å samarbeide om informasjon med Femundsmarka nasjonalpark og Verdensarven Bergstaden Røros og Circumferensen.
Natursti i nærområdet til bruk for fjellhotellets gjester og andre kan være aktuelt.
- *Hyllbekkvollen:* Eksisterende tavle beholdes inntil videre. Prioriteres ikke som innfallsport videre.
- **Torsvollen:** Her er det P-plass med lita bu, utedo og infotavle. **Prioriteres som innfallsport.** Gammel tavle erstattes med nye tavler med kartplakat og temaplakater («samisk reindrift» og «råd om ferdsel»). Her er det ikke merka sti, vurdere egen plakat som viser stier/veger hvor en kan gå og sykle. Det er inngått vedlikeholdsavtale med grunneier. Denne bør videreføres. Bedre merking av P-plass og hvor turvegen (Hyllingsdalsvegen) mot verneområdet starter. Brøyting av P-plass gjøres nå til påske. Kan vurdere utvidet periode for brøyting og med evt. betaling (f.eks. Vipps). Bua merkes med skilt «Velkommen inn»
- *Storelvavollen:* Her er det P-plass med infotavle. Eksisterende tavle beholdes inntil videre. Prioriteres ikke som innfallsport videre.
- **Stuggudal camping.** Her er det P-plass med infotavle. **Prioriteres som innfallsport.** Gammel tavle erstattes med nye tavler med kartplakat og temaplakater («samisk reindrift» og «råd om ferdsel»). Stugudal Fjell har blåmerka sti fra campingplassen og innover Møsjødalen til verneområdet. Stien går også som en rundtur utenfor verneområdet. Eier av campingplassen har P-plass til rådighet mot betaling. (Tidligere avtale med verneforvaltningen om P-plass er sagt opp).

Besøksstrategi

- *Sylsjøen*: Denne innfallsporten ligger i Sverige. Her er det en liten P-plass med infotavle. Startpunkt for pilegrimsstien «Romboleden». Eksisterende tavle vedlikeholdes og beholdes inntil videre for å sikre informasjon ved startpunktet. Det skal settes opp opplysningsskilt om hensyn til rein og fjellrev i samarbeid med svenske myndigheter.

Merka turstier -kanalisering

Eksisterende merka stier

Pilegrimsleden/Romboleden gjennom Skarddøra. Pilegrimsmerket.

Turiststier fra Væktarstua til Skardøra og til Nedalshytta (T-merkete stier)

Sti rundt Væktarhaugan. Blåmerka av Stugudal fjell. Denne er koblet til pilegrimsstien gjennom Skardøra.

Stier i Møsjødalen. Blåmerka av Stugudal fjell. Umerka sti(er) videre inn langs østsiden på Møsjøen og mot Langen.

Stier i Brekken. Kjenner ikke til at det er merka stier i verneområdene i Rørosdelen av Skardsfjella og Hyllingsdalen, men det er flere umerka ferdselsårer.

Utfordringer

Merking av sti til en attraksjon i verneområdet vil erfaringsmessig øke trafikken til attraksjonen og øke slitasjen og forstyrrelser av dyrelivet langs den traseen som blir merka. Denne effekten har vi blant annet sett etter merking av sti til Storskarven i Skarvan og Roltdalen nasjonalpark. Potensialet for økt trafikk er tilstede pga. relativt mange hytteeiendommer i Stugudalen og i Rienområdet. Det er flere attraksjoner som er populære allerede i dag. Dette gjelder spesielt badekulpene i Skardsfjellet og canyon Djuphølet.

Badekulpene er populære på varme sommerdager og stien inn fra Sylsjøvegen er noe slitasjesvak i starten før vernegrensa. Selve badekulpene har begrenset kapasitet. Økt trafikk til disse vil gi en dårligere opplevelse for den besøkende og er heller ikke ønskelig fra reindriften side. Badekulpene er i seg selv en attraksjon for den besøkende, men økt besøk betyr trengsel og attraksjonen mister sin sjarm og verdi. Det samme gjelder i stor grad Djuphølet. Dette er en relativt lang tur uten sammenhengende sti i dag, og med noe slitasjesvak mark og myr. Det er en verdi i seg selv å ha noen perler som er mer krevende å nå og hvor en får følelsen av det unike.

Tiltak:

- Samordne T-merket sti og Pilegrimsstien til en stitråse.
- Stimulere til merka rundturer utenfor verneområdene.
- Etablere natursti med utgangspunkt i en eller to innfallsporter, for eksempel Vauldalen fjellhotell og/eller Brekken sentrum og/eller Turistinfoen i Stugudalen. Tema i naturstien er naturverdiene i verneområdene og samisk reindrift, samt lokale attraksjoner. Målgruppen er allmennheten.

Besøksstrategi

- Merking av flere enn de eksisterende merka stiene i verneområdet anbefales ikke. Vernemyndigheten skal ikke ta initiativ til merking annet enn når det er strengt nødvendig for å lede ferdsel utenom sensitiv vegetasjon eller sårbart dyreliv.
- Historiske veifar kan beskrives, men en ønsker ikke at disse blir merka.
- Konkrete tiltak i Møsjødalen for å lede folk utenom sensitiv arter og naturområder i og utenfor verneområdet: Jobbe for at stitraseen legges om jf anbefaling fra NINA Rapport 1601. Informasjon til publikum om å følge merka trase. Gapahuken som er omtalt i NINA rapport 1601 er nå plukket ned.
- Sette opp sykling forbudtskilt på stier der det er aktuelt. Det må gå klart fram at det er verneområdeforvaltningen som har satt opp skiltet.
- Sette opp opplysningskilt om å ta hensyn til rein og fjellrev (båndtvang) der det er behov. Dette er gjort ved Nyvollen, Væktarhaugan og Møsjødalen i Tydal kommune. Ved Sylsjøen er det planlagt oppsetting i samarbeid med Svenske myndigheter.
- Det kan etter eventuell søknad gis tillatelse til ei åpen bu til overnatting for allmenheten slik det er beskrevet i verneforskriften og forvaltningsplanen.

3.2.2 Strategi 2: Hvordan møte nye former for friluftsliv

Det er ikke helt enkelt å forutse hva som vil komme av nye former for friluftsliv, og hva som kan bli aktuelt framover innenfor våre verneområder. Det er først og fremst viktig å ivareta muligheten for utøving av det enkle friluftslivet med ferdsel til fots eller på ski (jf verneformålene). Motoriserte former for friluftsliv er ikke tillatt i verneområdene.

Slik det er nå er sykling tillatt kun på definerte stier/veger. Erfaring og sårbarhetskartleggingene viser at det utover disse er lite egne sykkeltraseer i verneområdene. El-sykkel er definert som motorisert ferdsel i verneområdene, og er derfor i utgangspunktet forbudt. Bruk av sykkel øker rekkevidden til folk og potensiale for forstyrrelse av dyreliv og rein øker derfor. Vintersykling kan være spesielt utfordrende, da rein og annet dyreliv lever på sparebluss.

Hundekjøring på barmark er kun tillatt etter definerte stier/veger. Hundekjøring om vinteren er ikke regulert i verneforskriftene. En må være oppmerksom på at hundekjøring er lite forenlig med reindrift på sen vårsnø i kalvingsområdene.

Kiting er generelt ikke ønskelig i verneområdene. En kite kan oppfattes som en stor rovfugl og virke forstyrrende på dyrelivet. Kiting er ikke regulert i verneforskriften, slik at dette ikke kan forbys. Det vil ikke bli gitt tillatelse til organiserte arrangementer med kiting.

Digitale trimposter og trimpoeng, stolpejakt, geocaching m.v, kan føre til mer spredt ferdsel og ferdsel utenom merkete stier. Slike arrangement/tilbud ligger i grenseland for organisert ferdsel, og en må ha god dialog med de som legger ut postene slik at en unngår ferdsel til sårbare områder.

Besøksstrategi

Nærgående fotografering av fjellrev og andre fugler kan være et problem. Fjellreven er en sterkt truet art, og har status som prioritert art. I den sammenheng er det laget egne retningslinjer om hvordan unngå forstyrrelse av fjellreven. Avstand til hi og rever er vesentlig her (minst 300 m). Å holde hunden i bånd er viktig både med hensyn til fjellrev, rein og annet vilt.

Tiltak:

- *Informasjon om de aktuelle vernebestemmelsene og gjeldende forvaltningspraksis på en publikumsvennlig måte på nettsider, og annet infomateriell – råd om ferdtsel (infoplakater, faktaark og brosjyremateriell).*
- *Aktuelle forbudskilt skal kun settes opp i tilknytning til verneskiltene på vernegrensa.*
- *Opplysningsskilt på enkelte stier om hensyn til fjellrev og rein. Opplysningsskiltene skal ikke settes slik at de oppleves som fremmedelement i en ellers nokså urørt natur.*
- *God dialog med publikum er spesielt viktig i forhold til aktiviteter en ikke kan styre gjennom kanalisering langs faste stier.*
- *God dialog med hytteforeninger og aktører som organiserer aktiviteter i verneområdene, herunder digitale trimposter.*

3.2.3 Strategi 3 og 4: Informasjon om verneområdene - bruk av nasjonal merkevare.

Informasjon til brukerne av verneområdene er sentralt i besøksstrategien. Alt infomateriell m.v skal utformes i tråd med Nasjonal merkevarestrategi for Norges nasjonalparker. Samtidig må dette gjenspeile det området en er i og få et uttrykk som er lokalt forankret. På kart til plakater og annet infomateriell skal det stå både norske og samiske navn på fjell, sjøer og elver m.v.

All informasjon skal i utgangspunktet formidles på 3 språk, norsk, sørsamisk og engelsk.

Utkikkspunkt (se definisjon og utforming under kapittel 1.3. om nasjonal merkevarestrategi).

Utkikkspunkt er aktuelt for nasjonalparker med høyt besøksgrunnlag og høy attraksjonsverdi heter det i veilederen fra Miljødirektoratet. Det skal være et bredt tilbud til alle grupper av besøkende og skal være et besøksmål i seg selv. Skardsfjella og Hyllingsdalen er ikke et område med høyt besøksgrunnlag, og en mener derfor at det ikke er aktuelt å satse på et slikt utkikkspunkt for verneforvaltningens side. Det har vært luftet muligheten for et utkikkspunkt langs vegen over fra Stugudal i Tydal mot Røros, men sårbarhetsvurderingen av reindrifta viser tydelig at ytterligere tiltak langs vegen her er svært uheldig. En lokalisering nærmere Stugudal ved Kåsa kan være aktuell, men vernemyndigheten ser det ikke som aktuelt å ta initiativ til dette nå.

Informasjonspunktene nede i bygdene skal inneholde kart og lettfattelig informasjon om verneområde(ne), forslag til turmål og turstier. Dersom det er knyttet til innendørs lokalitet kan det her være en digital infokiosk med mulighet for mer dyptgående informasjon, samt personlig veiledning dersom stedet er bemannet. Dersom det er plass bør temaplakater for de ulike aktuelle tema være presentert her, eventuelt som digital info. En digital infokiosk kan også inneholde filmer med tema fra verneområdene. Infopunkt i bygdene er definert i Brekken ved Coop, Stugudal Håndtverk og Fritid (turistinformasjonen i Stugudal) og 705 Senteret i Ås.

Besøksstrategi

Et viktig poeng i forhold til informasjonspunkter nede i bygda er at disse kan være besøksmål i seg selv og dermed avlaste besøkstrykket inn i verneområdene. Det må i så fall være noe mer enn bare en plakattavle og knyttes til et sted hvor det er andre tilbud for turister f.eks museum, spisested/overnatting eller annen relevant aktivitet.

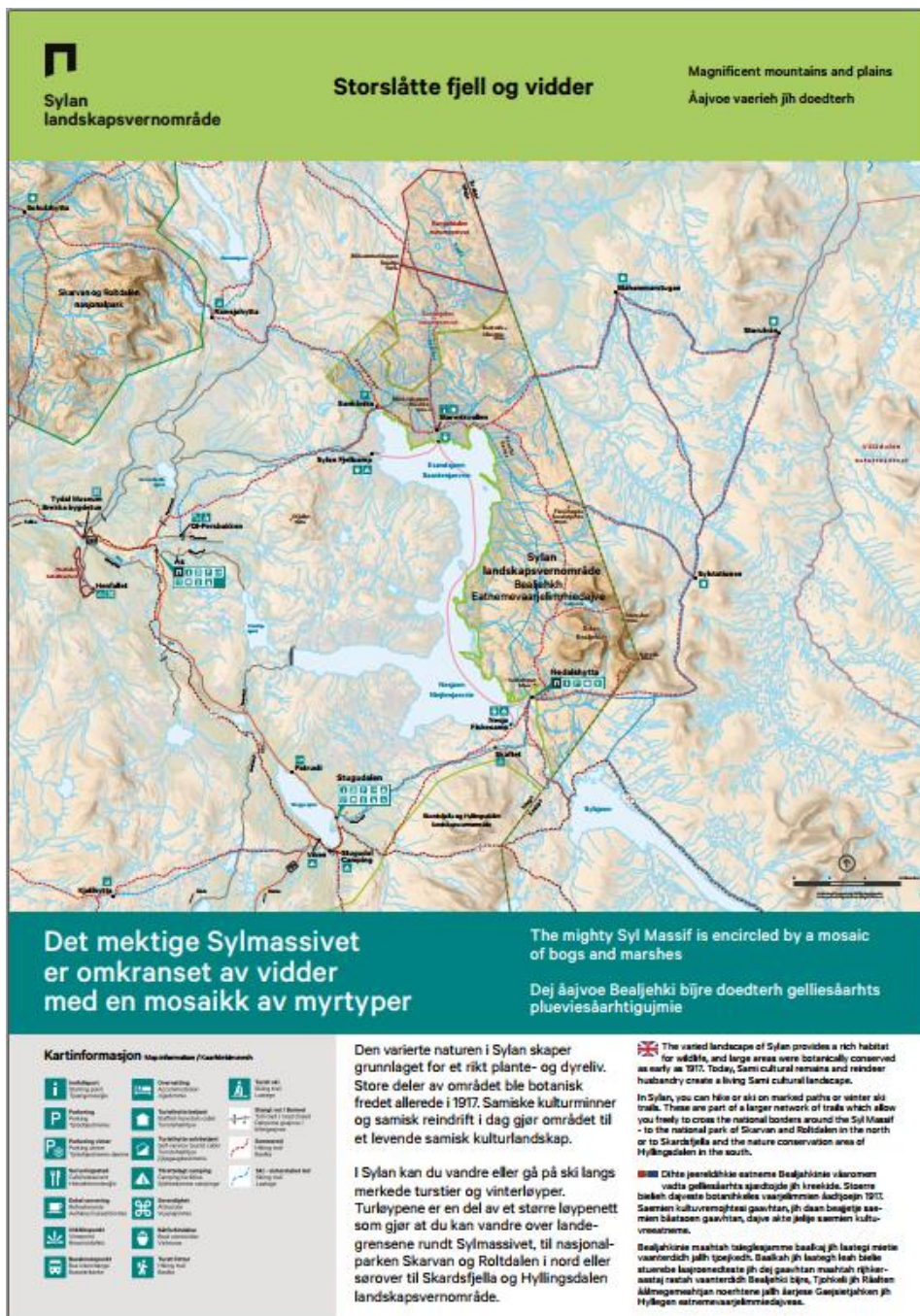
Startpunktene(innfallsportene) for turer deles i to kategorier: «Hovedinnfallsport» og «Startpunkt». Hovedinnfallsportene tilrettelegges for et større besøk enn de andre startpunktene og kan ha fasiliteter som søppelhåndtering og toalett. Både hovedinnfallsportene og startstedene skal ha informasjonstavle(r) med kart og lettfattelig informasjon om verneområde(ne) og turmål relatert til det startstedet en står på. I tillegg kan det være temaplakater med relevante tema for det enkelte startpunkt, så som samisk reindrift, seterlandskap, fjellrev, flora og fauna. Det kan også være underskilt til verneskiltene som viser klart hva som eventuelt er forbudt/tillatt f.eks. båndtvang, sykling og bålbrekking.

Figur 24: Illustrasjon av ulike plakattedesign som skal brukes. Designmanual for Norges nasjonalparker.

Informasjon på nett

Nasjonalparkstyret har nettside knyttet til nasjonalparkstyre.no. Dette er ei side spesielt rettet mot forvaltning av områdene hvor det ligger informasjon om verneforskrifter, forvaltningsplaner, møtedokumenter og noen nyhets saker. Denne er ikke egnet for publikum som ønsker å besøke eller vite mer om verneområdene. Det bør derfor lages et publikumsvennlig nettsted under overbygningen Norges nasjonalparker, slik det er gjort for [Skarvan og Roltdalen nasjonalpark](#). Innholdet her kan være forslag til turer, muligheter for overnatting, hvordan kommer man seg til området, hva kan en oppleve der, faktakunnskap om natur og kulturverdier m.v. Det kan videre være en god kanal for å komme ut med spesielle forholdsregler og restriksjoner i verneområdene, f.eks. hensyn til samisk reindrift, andre beitedyr, fjellrev, info om båndtvang, bålforbud m.v. Andre reiselivssider i området kan linke til denne sida, på den måten kan verneforvaltningen ha kontroll på informasjonen som legges ut.

Figur 25. Eksempel på plakat med kart fra Syljan landskapsvernområde. Kartet skal vise omriss av verneområdet og aktuelle overnattingssteder, serveringsteder, aktiviteter m.v. i og i bygdene rundt verneområdet.

Besøksstrategi

Informasjon i brosjyrer og faktaark

Det er behov for informasjon om verneområdene og verneverdiene på en lettfattelig og publikumsvennlig måte. Her vil infoldere og faktaark være aktuelt. Skriftlig informasjon skal lages for digital publisering på nett og for trykking dersom det er hensiktsmessig.

Filmer om tema fra verneområdene.

Som en del av informasjonsmaterialet kan det lages filmer om de ulike temaene som en introduksjon. F.eks. om sørsamisk reindrift, setring og utmarksslåtter i tidligere tider, og flora og fauna i områdene.

Oppsummering av tiltak

- All infomateriell mv. skal utformes i tråd med Nasjonal merkevarestrategi for Norges nasjonalparker. Tekst skal formidles på tre språk; norsk, sørsamisk og engelsk.
- Verneområdestyrets visjon med besøksstrategien skal synliggjøres på alle informasjonsplattformene.
- Nettside for publikum. Info om turmuligheter og verneverdiene.
 - Kartplakater med kortfattet info om verneområdene og markering av tilbud om overnatting, bespisning og/eller aktiviteter i og rundt verneområdene på kartet.
- Temaplakater, faktaark og/eller infofolder både i trykt form og på nett, se tabell under
- På kart til plakater og annet infomateriell skal det stå både norske og samiske navn på fjell, sjøer og elver m.v.
- Naturveiledning for skoler og barnehager. Stedstilpasset. Aktuelle tema er fjellrev, rein, bruken av fjellet.
- Temamøter eller dagsturer.
- Det må lages en kommunikasjonsplan som omfatter alle dette. Hvor, hva, hvordan, når og hvorfor.

Tabell 3. Tema for informasjon

Tema	Stikkord innhold
Flora	Naturtyper og planteliv. Karakterarter
Fauna	Fjellrev, rein, karakterarter fugl
Verneformål og bestemmelser	Verneverdiene. Hva er lov? Eventuelle forbud. Råd om ferdsel.
Samisk reindrift	Historisk og dagens drift – hensyn til rein.
Seterliv – beitebruk - utmarksslått	Historisk om seterlivet og dagens beitebruk. Hensyn til beitedyr. Utmarksslåtter.
Stinett	Hovedstier markeres på kartplakaten. Pilegrimstien, sti rundt Væktarhaugan, sti i Møsjødalen, vei/sti i Hyllingsdalen, vei/sti fra Vauldalen til Hyddkroken.
Overnatting- bespisning - aktivitetstilbud	Gjelder området rundt verneområdene. Markeret på kartplakaten. Info om den enkelte aktør henvises til de respektives nettsider.

Besøksstrategi

4. Tiltaksplan

Tabell 6. Tiltaksplan Besøksstrategi for Skardsfjella og Hyllingsdalen 2023 - 2026

Type tiltak	Sted	Tidsplan
Kommunikasjonsplan for informasjon om Skardsfjella og Hyllingsdalen Ivo.		2023
Informasjonspunkt i bygdene Infotavle med kart Temaplakater: Fjellrev, samisk reindrift, råd om ferdsel og andre relevante tema	Brekken, Stugudalen, Ås	2023 - 2025
Startpunkt/Innfallspor Infotavle med kart. Stedtilpasset kart for sykkel- turstier. Temaplakater: Fjellrev, samisk reindrift, råd om ferdsel og andre relevante tema.	Vauldalen fjellhotell, Torsvollen, Stugudal Camping	2023-25
Informasjonsfoldere: - Skardsfjella og Hyllingsdalen Ivo - Fjellreven - Reindriften		2023-25
Nettside Skardsfjella og Hyllingsdalen Ivo Presentere området for allmenheten. Råd om ferdsel til ulike årstider		2023
Filmer med tema fra verneområdene		2024-25
Tilrettelegging stier Skardsfjella og Hyllingsdalen Ivo	<i>Omlegging sti Møsjødalen</i> <i>Sti gjennom Skarddøra.</i> <i>Sti til badekulpene i Skardsfjella</i>	2023 2023 2024
Naturveiledning i skoler og barnehager	Naturveiledning med fokus på lokale tema og utfordringer i våre verneområder.	Årlig

**Verneområdestyret
for Skardsfjella og
Hyllingsdalen**

Besøksstrategi

5. Litteratur/Kunnskapsgrunnlag

Verneområdestyret for Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde.

2017 Forvaltningsplan for Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde med Viglåa, Litlrien, Tjerråyan, Djuptjønnna og Finnfloen naturreservat.

Nord Universitet/ Oslo Economics

Brukerundersøkelse i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde sommeren 2018

Fjelldriv AS

Rapport 1/2021. Sårbarhetskartlegging sørsamisk reindrift Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde.

Norsk institutt for naturforskning

NINA Rapport 1601, 2019: Sårbarhetsvurdering av utvalgte lokaliteter i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde. Vektarhaugen, Møsjødalen og Torvollen- Vauldalen

Litteraturen finner dere på verneområdestyrets nettside www.nasjonalparkstyre.no

Direkte link til [publikasjonene](#).